

Vårby Gård

Arkeologisk förundersökning av fasta fornlämningar,
RAÄ 135, 150 och 384, RAÄ 186 och 187 samt 383
inför detaljplaneläggning inom Vårby Gård, Huddinge
socken och kommun, Södermanland

Göran Werthwein
Rapport 2001:20

Vårby Gård

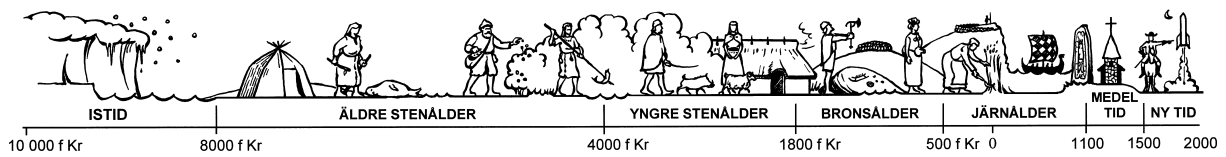
Arkeologisk förundersökning av fasta fornlämningar,
RAÄ 135, 150 och objekt N, RAÄ 186 och 187
samt objekt C inför detaljplaneläggning inom Vårby
Gård, Huddinge socken och kommun,
Södermanland

Göran Werthwein
Rapport 2001:20

Rapporten finns också i PDF-format på adress
www.lansmuseum.a.se/arkeologi/rapport01.html

 STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

Box 6176 102 33 Stockholm
Tel 08-690 69 60 Fax 08-32 32 72
Besöksadress: Klarahuset, Sabbatsbergsvägen 6
Hemsida www.lansmuseum.a.se

Tidaxel: Mats Vänehem

© Stockholms läns museum
 Produktion: Stockholms läns museum
 Redaktionell bearbetning: Åsa Lundström
 Digital bearbetning av planer och profiler: Göran Werthwein
 Fyndteckningar: Göran Werthwein

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133
 Stockholm 2001

Innehåll

Sammanfattning	9
Inledning	10
Topografi och fornlämningsmiljö	10
Syfte och metod	12
RAÄ 383	13
Analyser	13
Anläggningar	14
Fynden	14
<i>Keramiska produkter</i>	14
<i>Stenmaterialet</i>	18
<i>Benmaterialet</i>	19
Lagerbilden	20
Utvärdering av RAÄ 383	20
Raä 186 och 187	22
Analyser	24
Anläggningar	24
Fynden	25
Utvärdering av Raä 186 och 187	25
Raä 150 och RAÄ 384	27
Analyser	29
Anläggningar	29
Fynden	29
Utvärdering av Raä 150 och RAÄ 384	29
Raä 135	30
Anläggningar	30
Fynden	30
Utvärdering av Raä 135	30
Referenser	33
Administrativa uppgifter	34

Figurförteckning

Figur 1. Undersökningsområdet läge markerat på Blå kartan	8
Figur 2. Berörda undersökningsområden i Vårby Gård	11
Figur 3. Schaktplan, RAÄ 383	15
Figur 4. Keramik från RAÄ 383	17
Figur 5. Sälfiguren från Vårby	18
Figur 6. Spridningen av keramik (prickkarta).....	19
Figur 7. Spridningen av kvartsavslag (prickkarta)	19
Figur 8. Samtliga stenfynd på RAÄ 383 fördelat på bergart.	20
Figur 9. Schaktplan, RAÄ 186 och 187	23
Figur 10. Fingerborg från Anl 1, RAÄ 186	25
Figur 11. Keramikfat från anl 19, RAÄ 186.	26
Figur 12. Karta över Vårby från 1842	26
Figur 13. Schaktplan, RAÄ 150 och RAÄ 384	28
Figur 14. Schaktplan, RAÄ 135	31

Bilagor

Bilaga 1. ¹⁴ C-datering	35
Bilaga 2. Schakttabell	36
Bilaga 3 Anläggningstabell	38
Bilaga 4. Planer och profiler	41
Bilaga 5. Tabell med rutbeskrivning och samtliga fynd	48
Bilaga 6. Tabell med samtliga benfynd	51

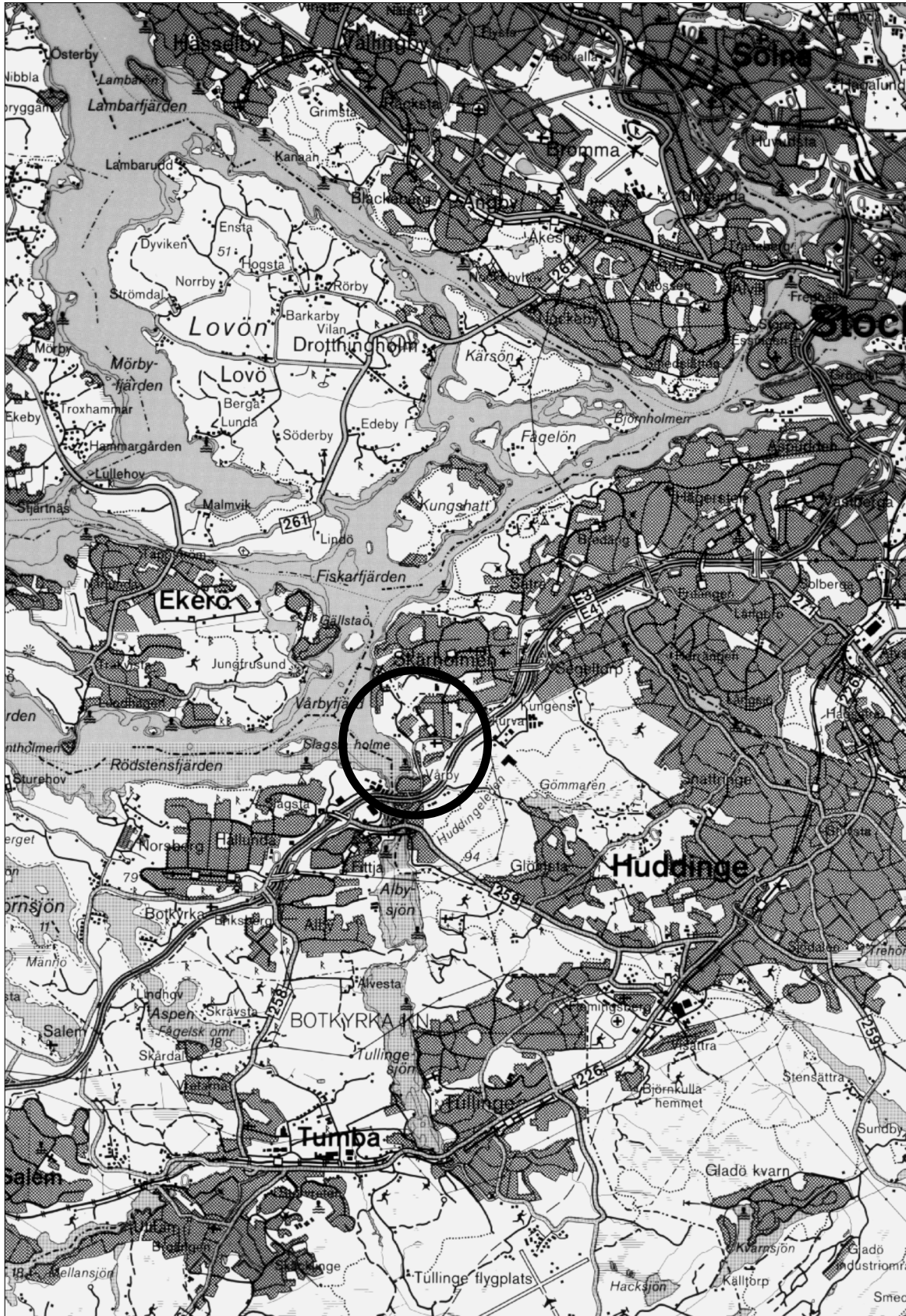

Fig1. Undersökningsområdets läge markerat på Blå kartan, skala 1:100 000.

Sammanfattning

Arkeologiska förundersökningar har utförts av Stockholms läns museum under maj-juni 2001 i Vårby Gård, Huddinge socken och kommun. Flera fasta fornlämningar (Raä 135, 150/384 (384 tidigare benämnt objekt N), Raä 186/187 samt Raä 383 kom att beröras när Huddinge kommun planerade att detaljplanlägga området. Inom begränsningen för boplaten Raä 383 (tidigare benämnt objekt C) fanns bebyggelseenheter Stora Korpenhov (Raä 182) och delvis platsen för det undersökta och borttagna gravfältet Raä 8. Även dessa lämningar berördes av schakt.

Gravfält Raä 135 skulle undersökas i avgränsande syfte då kommunen planerade att anlägga en gång- och cykelväg längs med fornlämningens östra begränsning. Förundersökningen kunde konstatera att fornlämningens avgränsning mot öster stämde bra med det arkeologiska resultatet, men man kunde även påvisa en tidigare okänd boplat i direkt anslutning till/söder om gravfältet. I schakten hittades t.ex. stolphål, skärersten och förhistorisk keramik. Boplatslämningar fanns på båda sidor om den planerade vägen. Boplatsens datering är ännu ej känd.

Fornlämning 150 och RAÄ 384 utgjordes inför förundersökningen av 4 stensättningar, men kunde vid den aktuella undersökningen kompletteras med ytterligare en stensättning samt tidigare okända boplatslämningar. Boplatsen utgjordes bl.a. av stolphål och härदार. Det finns en möjlighet att boplatsen sträcker sig in/under det stora Vårbygravfältet RAÄ 12. Ett kolprov från en härd har analyserats och givit dateringen 180 BC-90 AD cal, 2 sigma, alltså perioden vid övergången mellan förromersk järnålder och romersk järnålder.

Fornlämning RAÄ 186 och 187 utgjordes av en gravhög samt platsen för Vårby gamla tomt. Den gamla tomten har fungerat som ett säteri, grundat under mitten av 1600-talet. Idag finns stora och tydliga terrasser som vittnar om denna tid. Vid säteriets grundande avhystes den medeltida byn och vetskaper om var den exakt legat är idag försvunnen. En frågeställning var därför om medeltida belägg gick att finna på undersökningsytan.

Den nu aktuella undersökningen kunde påvisa flera, tidigare okända, bebyggelselämningar. Många av dessa kunde inte identifieras på de äldre kartorna från 1703 och 1842, varför de tolkades kunna vara äldre (medeltid - 1600-tal). Här påträffades bl.a. en tegelbyggnad av högrestandskaraktär under platsen för säteriets park. Denna tolkas kunna vara en byggnad från den äldsta fasen av säteriet. Delvis under denna byggnad kunde ytterligare en stengrund/mur ses, vilken tolkades kunna vara från medeltiden. Att just medeltiden finns på platsen styrktes av keramikskärvor av typen yngre svartgods (godstyp B I), men även av en ¹⁴C-analys av kol från ett kolrikt lager med bl.a. en stor slaggsåla i. Detta prov gav dateringen 1180-1300 AD, 2 sigma.

Även kol från en härd analyserades och gav dateringen 530-670 AD, 2 sigma, alltså övergången folkvandringstid-vendeltid. I ytan av denna härd påträffades, vid rensning, en fingerborg av betydligt yngre datering och detta tolkas som att eventuella förhistoriska lager är mycket tunna eller omrörda av senare aktiviteter. Härden låg ca 8,5-9 meter över havet och om man ponerar att strandlinjen under denna tid var

ca 7-8 meter högre än idag kan detta kanske vara ett belägg för platsen äldsta möjliga etableringsfas. Inga ytterligare gravar kunde ses i närheten av högen.

RAÄ 383 utgjordes, enligt den arkeologiska utredningen, av förhistoriska boplatstillikationer, historiska bebyggelselämningar (Stora- och Lilla Korpenhov) samt äldre åkerytor. Den sydöstra delen av RAÄ 383 var även platsen för det undersökta gravfältet RAÄ 8.

Den nu aktuella undersökningen kunde påvisa och avgränsa en mycket ytstor stenåldersboplat, med möjliga inslag av bronsålder och järnålder. Två kolprov har analyserats och gett dateringarna 3760-3370 BC och 3650-3050 BC, båda med 2 sigma, alltså perioderna tidigneolitikum-mellanneolitikum. Utifrån den påträffade keramikens dekor kan man framförallt placera den till Gropkeramisk kultur, även om inslag av Vråkultur kan finnas.

Vid schaktningen intill RAÄ 8 kunde en tidigare okänd stensättning påvisas varför slutsatsen att ytterligare några stensättningar kan förväntas vid en framtida exploatering. Förhistoriska boplatstillämningar påträffades likaså intill det undersökta gravfältet. Strax söder om Lilla Korpenhov påträffades även en stensättningsliknande lämning.

Inledning

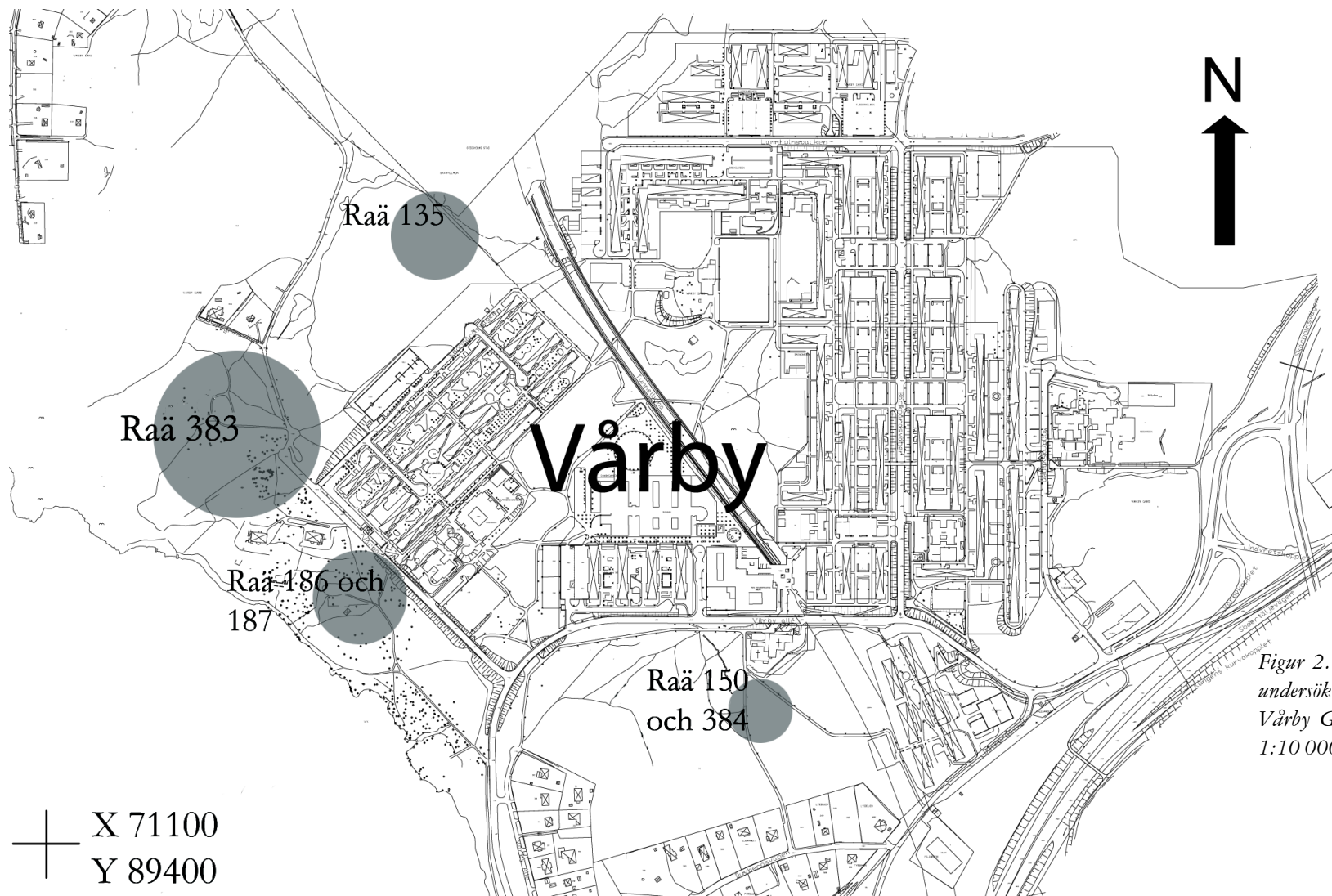
Under fem veckor i maj – juni 2001 utfördes arkeologiska förundersökningar av flera fasta fornlämningar i Vårby Gård, Huddinge socken och kommun. Lämningarna utgjordes av Raä 186 och 187 (gravhög samt Vårby gamla tomt), Raä 135 (gravfält), Raä 150 och 384 (stensättningar) samt Raä 383 (boplat). Dessa var dels belägna bakom kyrkan och dels i anslutning till/eller i närheten av Vårbackavägen. Inom begränsningen för Raä 383 fanns bebyggelseenheten Raä 182 och det undersökta och borttagna gravfältet Raä 8, vilka delvis berördes av schaktningen. Anledningen till undersökningarna var att kommunen planerar att detaljplanelägga ytorna för bebyggelse.

En arkeologisk utredning utfördes under hösten 2000 av Stockholms läns museum. Utöver de redan kända fornlämningarna påvisade flera tidigare okända lämningar, såsom t.ex. hålvägar, boplat, stensättningar (Andersson 2000).

Uppdragsgivare för de nu aktuella förundersökningarna var Huddinge kommun.

Topografi och fornlämningsmiljö

Området kring Vårby utgörs av det för Mälardalen typiska sprickdalslandskapet. Den moderna bebyggelsen är främst orienterad kring en större dalgång som sträcker

X 72100
Y 91400

Figur 2. Berörda undersökningsområden i Vårby Gård, skala 1:10 000

X 71100
Y 89400

X 71100
Y 91400

sig från Vårbyviken i sydväst, vidare mot Vårberg och Skärholmen i nordost. Området är kraftigt kuperat där impedimenten utgörs av skogsklädda höjder och berg i dagen. Höjderna når upp till ca 60-70 meter över havet. På vissa platser är stranden mot sjön Mälaren mycket brant.

På de större höjderna utgörs markslaget främst av gnejser och morän men även av moig sand. Det lägre liggande området utgörs av postglaciala och glaciala leror med visst inslag av mo och mjåla (SGU 1968). Den numer kulverterade Vårbybäcken är belägen ca 5-25 meter över havet och rinner genom dalgångens botten.

Området är rikt på fornlämningar. I området finns boplatser från stenålder fram till historisk tid men även gravar och gravfält från bronsålder och järnålder finns representerade. Vissa av fornlämningarna har tidigare varit föremål för arkeologiska undersökningar (Andersson 2000:8 och där anförd litteratur).

Under yngre järnålder har troligen området i Vårby hyst en av de mäktigare gårdarna/byarna i Huddinge (Strid 1981:63). Om detta vittnar de stora gravhögena, vilka för övrigt är de största i socknen, det stora gravfältet (Raä 12) och att Södermanlands största silverskatt påträffats just här.

Under historisk tid har platsen dominerats av Vårbygodset, som låg intill den stora gravhögen RAÄ 186. Det första skriftliga belägget för Vårby är från 1381 där platsen beskrevs som Warby. Med stor sannolikhet åsyftas vård som i vårdkase, d.v.s. fornsvenskans vardher vilket betyder vakt, vakthållning (Strid 1981:63). Under 1500-talet utgjordes byn av fem gårdar och därmed var det den största i Huddinge (Sporrong 1987:33ff). Under 1600-talets andra hälft avhystes byn för att ge plats åt ett säteri. Exakt var byn legat är idag okänt.

Syfte och metod

Syftet med förundersökningarna var att avgränsa och klargöra utbredningen av gravfält RAÄ 135 mot en planerad gång- och cykelväg. Vid stensättningarna RAÄ 150 och RAÄ 384 planerades bebyggelse.

Inom RAÄ 383 och på Vårby gamla tomt (Raä 186 och 187) skulle vi även klarlägga lämningarnas ytmässiga utbredning och karaktär, fastställa anläggningsfrekvensen över ytan och om möjligt dess kronologi. En uppgift var att se om gravhögen, RAÄ 186, en gång tillhört gravfält RAÄ 8 längre upp i backen mot norr, samt försöka finna platsen för den medeltida byn.

Inom undersökningsområdet för RAÄ 383 fanns även det undersökta gravfältet RAÄ 8. Eftersom man vid tidigare undersökningar/borttagande av gravarna bl.a. påträffades en brandgrop utan gravmarkering ville vi kontrollera att det inte fanns fler omarkerade gravar i dess närhet.

För att kunna utföra de nu aktuella förundersökningarna grävdes sökschakt med hjälp av grävmaskin på samtliga platser och handgrävda provrutor på alla lämningar (förutom på RAÄ 135).

Provrutorna var kvarts- och kvadratmeterstora och grävdes för att kontrollera fyndinnehåll, fyndfrekvens, fyndspridning samt tjocklek på framkomna kulturlager. Rutorna placerades generellt i schaktens botten och grävdes i 0,05 m tjocka skikt på RAÄ 383 och i 0,1 m tjocka skikt på övriga lämningar. Det första skiktet kallas stick 1 och det därunder stick 2 o.s.v.

Samtliga provrutor på RAÄ 383 har sållats med 4 mm maskstorlek. Samtliga schakt har dessutom grovrensats med hacka men sju schakt (schakt 4, 8, 17-19, 23 och 34 på RAÄ 383) har även delvis finrensats med skårslev. Alla schakt, rutor och anläggningar mättes in med totalstation och alla fynd har knutits till ruta, stick och/eller schakt. Vissa schakt och anläggningar finns även dokumenterade på ritfilm. Undersökningsområdena fotograferades.

Kol från vissa lämningar har även ¹⁴C-analyserats för att underlätta dateringarna. Museets egen osteolog, Margaretha Boije, har analyserat benmaterialet, främst från RAÄ 383, för att få möjlighet att bedöma informationspotentialen i det osteologiska materialet.

En rektifiering av äldre kartmaterial över Vårby säteri gjordes för att försöka identifiera påträffade lämningar.

RAÄ 383

Undersökningsytan är belägen i slutet av Vårbackavägen och vegetationen på platsen utgörs av barrträd och lövträd med kraftig undervegetation (fig 3). I den sydöstra delen har gravfält RAÄ 8 legat. Denna fornlämning undersöktes av stadsmuseet 1969-1970 och man kunde då påvisa ett gravfält från järnålder (yngre folkvandringstid och vikingatid) men även boplatslämningar från bronsålder-järnålder. Vid den arkeologiska utredningen år 2000 kunde en ytstor förhistorisk boplatz (obj C) påvisas, belägen ca 32-41 meter över havet. Platsen fungerar idag som ett naturskönt rekreationsområde.

Centralt på förundersökningsområdet finns idag även historiska lämningar såsom terrasser och bebyggelselämningar. Dessa lämningar hör till gården Stora Korpenhov RAÄ 182. Gården anlades förmodligen under 1800-talets andra hälft och har fungerat som bostad ända fram till början av 1970-talet. Omedelbart väster om RAÄ 8 finns även resterna efter den historiska lägenheten Lilla Korpenhov. Där kan terrasser, grunder, stenhögar och mindre odlade ytor ses.

Förundersökningsytan uppgick till ca 16 000 kvadratmeter och det grävdes sammanlagt 40 schakt med maskin och 39 handgrävda provrutor (bilaga 2 o 5). Den schaktade och delvis handgrävda ytan uppgick till ca 385 kvadratmeter.

Analys

Två ¹⁴C-prover från RAÄ 383 har analyserats av Ångströmlaboratoriet i Uppsala (bilaga 1). Prov nr 1 (Ua-18235) plockades från stick 6 i ruta 4, vilken var placerad i det område som ansågs utgöra den mest fyndintensiva delen. Detta prov gav en

datering till 4820 +/- 75 BP. Det andra provet (Ua-18236) kommer från förkolnade rester på insidan av en keramikskärva (sydöstra delen av området). Detta prov gav en datering till 4620 +/- 70 BP. Med 95 %-säkerhet ger dessa i nämnd ordning en vistelsetid på boplatzen någon gång under stenåldern mellan 3760-3370 BC samt 3650-3050 BC, båda med 2 sigma. Alltså under perioden tidigneolitikum och eventuellt mellanneolitikum (Larsson & Olsson 1997:8).

En osteologisk analys har utförts av de brända benen. Dessa beskrivs mera under kapitlet *Benmaterialet*.

Anläggningar

Förhistoriska anläggningar, då framförallt från stenålder, är ibland svåra att påvisa i fält. En orsak till detta är att många boplatser är belägna i sand och att det väldränerade läget har gjort att färgningar försvunnit helt eller blivit mycket diffusa. Härdar kan t.ex. utgöras av en ansamling skärvsten utan sot eller kol. Trots detta har tämligen många anläggningar av förhistorisk karaktär påträffats på den fyndintensiva ytan i sydost och sydväst, men även i norr.

På ytan påträffades 28 anläggningar (några anläggningar har dock osäker status, se anl-lista). Anläggningarna fördelades på 1 grav, 1 stensättningsliknande lämning, 1 husgrund, 5 härdar, 10 mörkfärgningar, 4 nedgrävningar samt 6 stenansamlingar.

På platsen för RAÄ 8, i den sydöstra delen av undersökningsområdet, påträffades en anläggning i schakt 39 som bedömdes vara en stensättning (A 21). Tendens till kantkedja kunde ses och anläggningen hade en flack/plan profil. Två ytterligare lämningar liknade stensättningar till sin konstruktion (A 27 och 31). Dessa var belägna söder om den historiska bebyggelseenheten Lilla Korpenhov. Anläggning 27 undersöktes i sin helhet och inga fynd indikerade att det rörde sig om en grav. Den troligaste förklaringen är att den tillhör de historiska lämningarna (röjningssten?). Den stensättningsliknande lämningen, A 31, var belägen intill branten mot söder invid en stenröjd yta. Möjligen kan detta vara röjningssten men en grav kan ej uteslutas.

Vid handrensning av en stenansamling vid Lilla Korpenhov visade sig denna utgöras av ett spisröse. Vid detta röse påträffades en bronsring (ej fingerring).

Fynden

Ett antal historiska fynd påträffades på området. Dessa utgjordes av yngre rödgods, porslin, tegel, kritpipa, glas, fingering (Cu-legering) samt en bronsring (se ovan). Fynd av förhistorisk karaktär var keramik av typen A-gods, lerfigurin, avfall, avslag, bryne/slipstensfragment, bränd lera, knacksten, kärnor, skrapor, splitter, tre stenyxfragment samt brända ben (bilaga 5 o 6).

Keramiska produkter

Totalt påträffades 932 st. förhistoriska keramikskärvor med en sammanlagd vikt på 2423,8 gram. Utav dessa var 213 st., med en vikt på 860,1 gram, ornerade (22,8 %). All keramik utgjordes av en fast godstyp med ibland tämligen grov magring, där vissa magringkorn var ca 7 mm stora. Keramikens dekor utgjordes av intryck med tandat redskap (46 st.), dragna linjer (68 st.), gropar (44 st.), intryck (72 st.), snöre (7 st.), tvärsnodd (2 st.), nagel (3 st.), romber (6 st.) och dragna linjer med intryck i

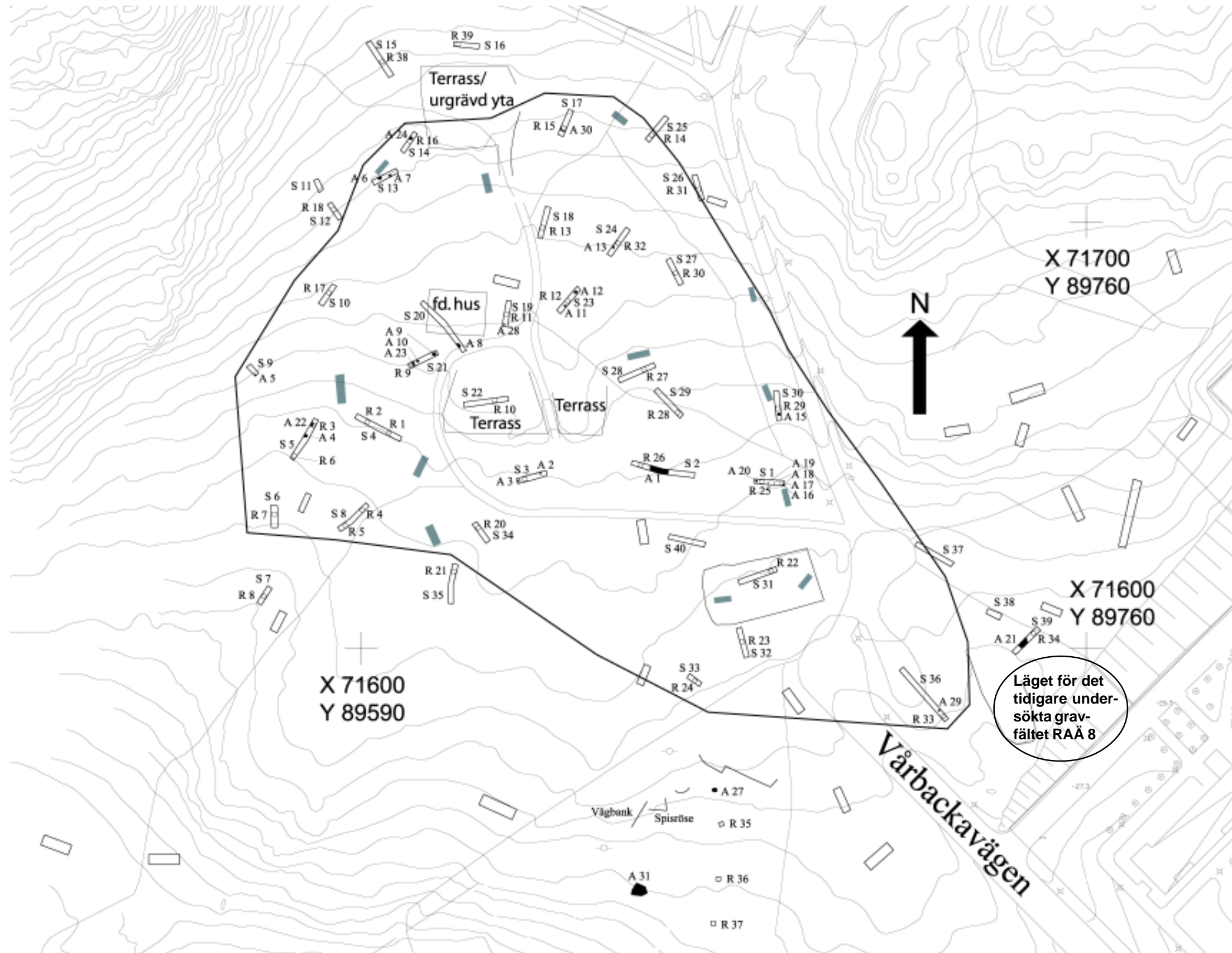

Fig 3. RAÄ 383 i skala 1:1000. Schakt med nummer är från den nu aktuella förundersökningen. Vita och grå schakt utan nummer är från utredningen, där de grå innehåller lämningar och/eller fynd.

desamma (4 st.) (fig 4). Många dekorelement har kombinerats med varandra, t.ex. tandat redskap-gropar, intryck-linjer-gropar. Vissa av groparna utgörs av s.k. sneda intryck/stämplor. I schakt 3 påträffades en skärva med intryck av sneda stämplor kombinerad med glest tvärsnodsintryck men även i schakt 31 fanns en skärva med sneda stämplor. Vissa intryck har gjorts med en platt pinne. Några skärvor hade intryck av tandat redskap med "släpspår" av redskapet mellan varje intryck. Denna dekortyp kallas även för *Furchenstich* och påträffades i den sydvästra delen av området (schakt 4 och 8). Tämmligen många mynnings-skärvor hade dekor av tandat redskap på buken, över mynningsranden och ner på insidan. Fragment av två minikärl påträffades i den sydvästra delen (schakt 4 och 34). Mynningsdiametern på dessa var 7 resp. 4 centimeter.

En annan keramisk produkt som påträffades i schakt 4 utgjordes av flera små fragment till en förmodad figurin. Dessa bitar kunde senare passas ihop. Troligen föreställer figurinen en säl, då liknande har påträffats på Iregravfältet, Gotland (fig 5). Sälén från Vårby har en plan botten, uppbyggd hals samt en liggande/vriden bakdel. På sälens rygg kan några dragna streck ses och möjligen utgjorde dessa dekor.

Utifrån den dekorerade keramiken verkar det som om majoriteten tillhör den s.k. gropkeramiska kulturen. Den gropkeramiska keramikdekoren brukar delas in i olika Fagervikstilar (stil I-IV). Den äldsta gropkeramiken är ibland svår att skilja från den s.k. Vråkeramiken, vilket är en variant av trattbägarkeramik.

Vid dekorgranskningen visade det sig att några skärvor hade sneda stämplor (se ovan) vilka brukar hänföras till Vrå-Fagervik I-keramik. Under den tidigare arkeologiska utredningen påträffades även skärvor med intryck av tvåtandat redskap i *Furchenstich*. Även denna dekortyp kan placeras i Vrå-Fagervik I stil (Granath Zillén 2001:31, 93). Skärvor med lodräta dragna linjer och gropar påträffades i Vårby. Liknande dekor har bl.a. påträffats på boplatsen i Häggsta och de placerades där till Fagervik II. Även snördekor fanns i Vårby och denna dekor kan placeras till samma stil som ovan nämnda (Olsson 1996:20-21). Några skärvor hade dragna linjer som bildade ett rombiskt mönster och tillskrivs Fagervik II-III (Bagge 1951).

Tvärsnoddsdekoren som påträffades kan vara svår att placera i tid då den har förekommit i sammanhang som rör Vråkulturen (Florin 1958:137) men även den yngsta

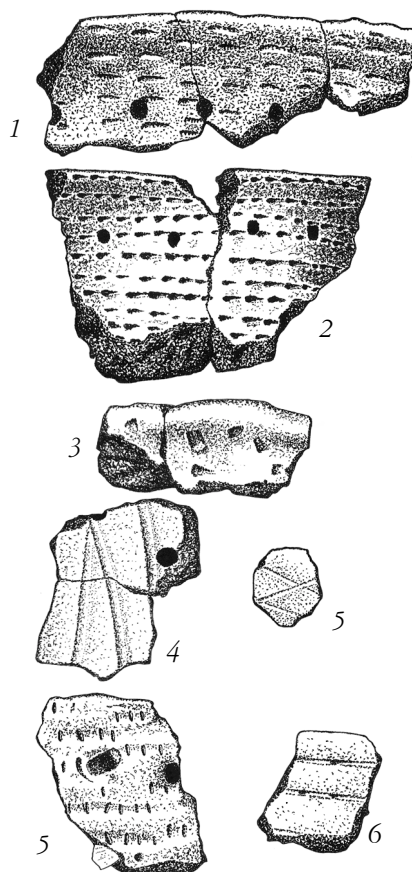

Fig 4. Keramik i skala 1:2.

1: intryck av tandat platt redskap och gropar, 2: intryck av tandat redskap och gropar, 3: sneda stämplor, 4: vertikala linjer och grop, 5: rombiska linjer, 6: gles tvärsnodd och sneda gropar och 7: dragna linjer med intryck i linjen.

stenåldern (Granath Zillén 2001 aa). På samma skärva fanns dock även sneda stämplat (se ovan) vilket föranleder mig till att tolka skärvan som Vrå - äldre gropkeramik.

Fragmenten av de två minikärlen indikerar även att yngre gropkeramik finns representerad på platsen. Denna typ av kärl förekom under Fagervik III men främst under Fagervik IV (Werthwein 2001:22).

De olika Fagervikstilarna brukar dateras till:

	Kal BC (1 sigma)	Ark period
Fagervik I	3890- 3110	TN I – MN A
Fagervik II	3620-2610	TN II – MN B
Fagervik III	3650-2790	TN II – MN A
Fagervik IV	3090-2580	MN A – MN B

(Efter Edenmo, Larsson, Nordqvist & Olsson 1997:184.)

Att all keramik i Vårby utgjordes av skärvor av fast godstyp kan även det ge en indirekt datering. När man jämför keramiken i Vårby med den i Häggsta så finns vissa paralleller, t.ex. att 97 % av keramiken som placerats i Fagervik I, i Häggsta, utgjordes av fast godstyp (Olsson 1996:20-21). Under Fagervik III förekom både fast- och poröst gods, och under Fagervik IV dominerade den porösa godstypen (Edenmo, Larsson, Nordqvist & Olsson 1997:178) vilket alltså saknas i Vårby. Möj-

ligen kan även Vårbyfigurinen placeras till Fagervik I då man i Häggsta funnit 4 fragment av figuriner på yta III med Fagervik I-keramik (Olsson 1996 aa). Den näraliggande gropkeramiska bopplatsen vid Masmo har även den fragment av figuriner (Åkerlund & Olsson 1996:22).

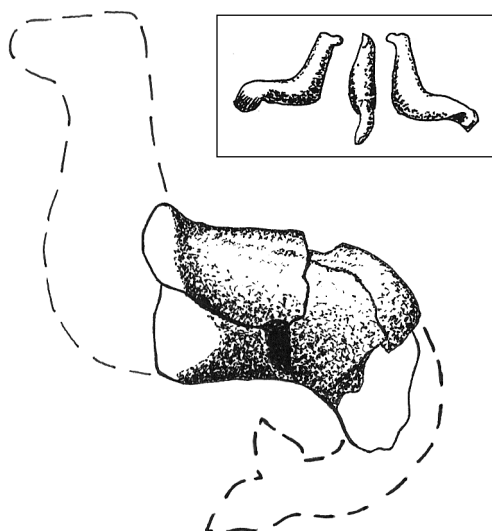

Fig 5. Sälfiguren från Vårby i skala 1:1. De mindre sälarna (ej skalenliga) har påträffats på Iregravfältet, Gotland.

Förkolnade rester (matskorpor?) från en keramikskärva med sneda stämplat har ¹⁴C-analyserats och gett resultatet 4620 +/- 70 BP, vilket betyder att krukkan, med 95% säkerhet, har använts någon gång mellan 3650-3050 BC, 2 sigma. Skärvan påträffades i den sydöstra delen av undersökningsområdet (schakt 31, ruta 22, stick 2).

Nästan all förhistorisk keramik har påträffats, mellan 33-36 m.ö.h., i områdets sydöstra och sydvästra delar. Den keramiktätaste delen fanns i sydväst. Mot söder och mot norr avtog keramiken kraftigt och det var endast enstaka skärvor som låg mellan 31-33 och 36-39 m.ö.h. (fig 6).

Mycket talar för att majoriteten av keramiken ska tillskrivas Fagervik I-II stil, men även att Fagervik III-IV finns på platsen, då med hänsyn till minikärnen.

Stenmaterialet

Materialet i stenfynden utgjordes av kvarts, grönsten, kvartsit, sandsten, bergart och flinta (fig 8). Flintan bestod av två olika typer: sydvästskandinavisk- och kristiandstadsflinta.

Yxfynden utgjordes av tre fragment vilka representerade tre separata yxor. Alla bitar påträffades i den sydvästra delen av undersökningsområdet, i schakt 4 och 21. En flintskrapa fanns i schakt 4 men även en kvartsskrapa påträffades i anläggning 11 (schakt 23).

Endast på 57 stenfynd kunde reduktionsmetoden fastställas. Plattformsmetoden var vanligast förekommande på de bedömda fynden (50 st.) där de fördelades på 5 flintavslag, 35 kvartsavslag, 1 kvartsitavslag och 9 kvartskärnor. Den bipolära metoden fördelades på 1 flintavslag, 4 kvartsavslag och 2 kvartskärnor. Plattformsmetoden finns representerad över hela den fyndförande ytan och den bipolära metoden påträffades i tre schakt (schakt 18, 21 och 31).

Inga av stenfynden gick att närmare datera än att de släpade flintyxfragmenten placerades i den yngre stenåldern (neolitikum).

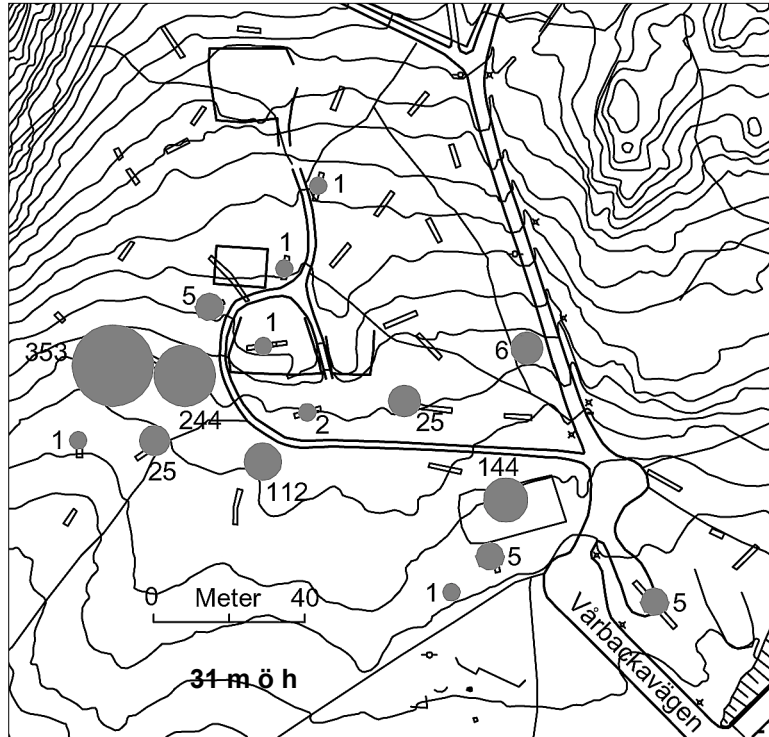

Fig 6. Spridningen av keramik med antal fragment markerat bredvid de grå prickarna.

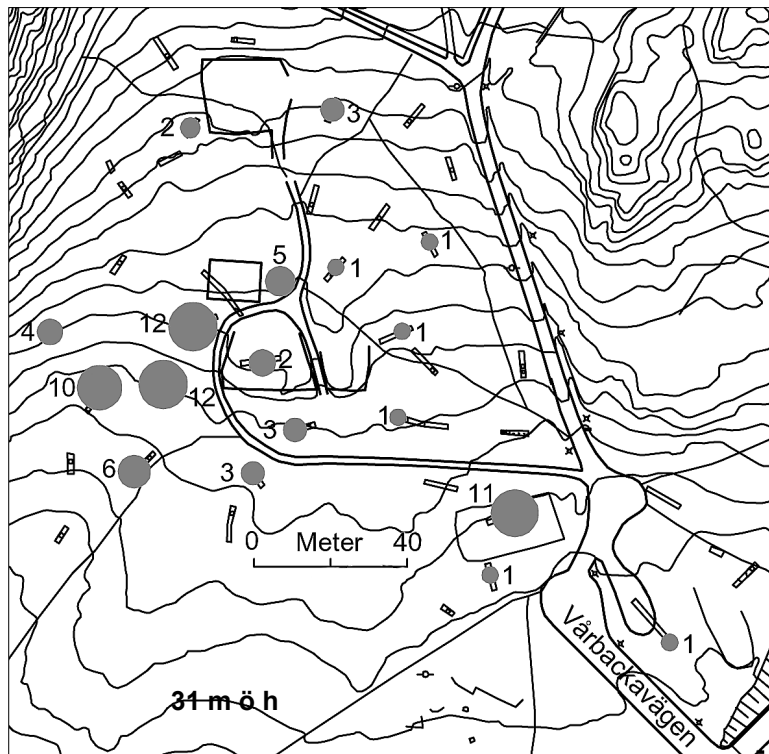

Fig 7. Spridningen av kvartsavslag med antal avslag markerat bredvid de grå prickarna.

	Flinta	Grönsten	Kvarts	Kvartsit	Sandsten	Bergart
Avfall			1			
Avslag	6	1	85	1		
Bryne/slipstensfrag					2	
Knacksten						1
Kärna			11			
Skrapa	1		1			
Splitter	3		10			
Yxa	2	1				

Fig 8. Samtliga stenfynd på objekt C fördelat på bergart.

Benmaterialet

Totalt påträffades 238 st. fragment av brända och obrända ben med en vikt av 63,4 gram. Av dessa var 13 st. obrända (7,6 gram). De obrända benen påträffades i ruta 9 och har förmodligen bevarats p.g.a. att de låg i direkt anslutning till nedgrävningen A 23 (bilaga 6).

Av samtliga ben kunde 66 st. med en vikt av 33,9 gram artbestämmas. Endast säll kunde identifieras och de delar av djuret som påträffades var: kranium, falanger, revben, lår- och överarmsben, mellanhands/mellanfotsben och handrots/fotrotsben.

Vid en tidigare utförd delundersökning av en gropkeramisk stenåldersyta (delområde C) i Igelsta, Östertälje sn, Södertälje kommun, kunde man artbestämma 11,75 % av benfynden (Werthwein 2001:23). Om man jämför detta med samtliga påträffade ben på RAÄ 383 i Vårby så kunde man här artbestämma 27,7 %. Om detta betyder att bevaringsförhållandena är bättre eller om benmaterialet helt enkelt är större i Vårby är svårt att säga men man kan dock konstatera att det finns stora möjligheter att artbestämma benfynden vid en eventuell exploatering av ytan.

Lagerbilden

Provrutor grävdes om 0,05 m tjocka stick för att bl.a. klargöra tjockleken av kulturlagret och för att kontrollera fyndfrekvensen över ytan. Den centrala delen i sydost och sydväst visade sig ställvis ha ett ca 0,3 m tjock fyndförande lager (6 stick) där majoriteten av fynden låg i de övre 0,2 metrarna. Mot norr tunnades detta lager ut och var ca 0,1 m tjockt. I norr påträffades även kvarts vid rensning av vissa schakt medan fynd saknades i provrutorna, i samma schakt. Detta kan indikera att lagret uppe i norr är mycket tunt eller endast förekommer ställvis. Det fyndförande lagret i söder är som sagt tjockare och mer homogent, utan visuella färg- eller jordartsskiktningar. Man kan dock se en generell stratigrafisk övergång från en rödare sand till ljusare röd/beige sand på de nivåer som fynden avtar.

Utvärdering av RAÄ 383

Majoriteten av alla schakt, anläggningar och provrutor kunde alltså påvisa en yttor boplats med rikliga mängder fynd, då främst keramik men även tämligen mycket slagen sten och brända ben. Boplatsen uppskattas vara drygt 15 000 kvm stor och belägen ca 31-41 meter över havet.

Majoriteten av de förhistoriska fynden låg i den sydvästra delen av området men även i den sydöstra (bilaga 6). Mot norr minskade mängden fynd kraftigt. Schakt 18 var det nordligaste schaktet som innehöll keramik men i schakt 14 och 17, vilka båda låg norr om denna, påträffades slagen kvarts. Det verkar således som att större delen av den sydsluttande platån innehåller boplatslämningar. Naturliga avgränsningar av området är det stora bergspartiet i väster och det mindre bergspartiet i öster. I norr finns idag ett område med villor, vilka bildar en gräns för undersökningssområdet. Inga fynd eller anläggningar har påträffats i de nordligaste schakten (schakt 15-16, 25-26). Anläggningarna verkar följa fyndbilden och koncentrerar sig mot de södra delarna, men de förekommer dock ställvis även i norr.

Det som varit avgörande vid avgränsningen av boplatsen är anläggnings- och fyndtätheten, både horisontellt och vertikalt. När tomta schakt och provrutor har belagts har detta bedömts som att en gräns påträffats. Dessa schakt och rutor stämmer väl med de topografiska "gränserna". Slutningen söder om Lilla Korpenhov, vilken initialt bedömdes kunna vara ett bra läge visade sig vara utan förhistoriska boplatslämningar. Där grävdes tre provrutor (R 35-37) från torven och ner. Resultatet från den arkeologiska utredningen har även ingått i den totala bedömningen av boplatsens omfattning.

Om man ponerar att boplatsen varit strandnära ger 31-32 m.ö.h. en datering till ca 4800 eller 4300 BP, beroende på vilket strandlinjeschema man följer (Åkerlund 1996:73, app. 2).

Tämligen många keramikskärvor hade dekor (ca 23 %). Utifrån dekortyperna kunde många skärvor identifieras som gropkeramik vilka dateras till TN I, TN II och MN A. Detta styrktes av kolprovernas analys svar (4820 +/- 75 resp. 4620 +/- 70 BP). Många skärvor bedömdes tillhöra keramikstilarna Fagervik I-II men även Fagervik III-IV förekom. Vissa keramikskärvor kan även tillhöra Vråkulturen.

Keramiken som tillhör Fagervik I-II, på den näraliggande boplatsen vid Masmö, dominerade ända ner till nivån strax under 32 meter över havet (Åkerlund & Olsson 1996:22). Detta stämmer bra med resultaten från Vårby.

Längst upp mot norr avtog keramiken (se ovan) men kvarts påträffades ändå vilket kan indikera en äldre keramiklös stenåldersfas. Att vissa kvartsfynd gjordes ända upp till ca 42 meter över havet ger i så fall en datering till övergången mesolitikum-tidigneolitikum, förutsatt att fynden varit strandnära. Att keramiken avtar mot norr behöver dock inte betyda att ytorna ej är samtida, då det även kan innebära att ytorna har hyst olika samtida verksamheter.

Utifrån diskussionen i kapitlet *Benmaterialet* angående benfynden tolkas det som att förutsättningarna att artbestämna dessa är goda vid en eventuell kommande exploatering. Detta kan ge bra underlag för t.ex. frågor om bosättningsmönster (permanent boende/säsongbundenhet), ekonomi och näringsfång.

Vid undersökningarna 1969-1970 av RAÄ 8 påträffades bl.a. ett fragment av en skafthålsyxan vilket även indikerar att boplatslämningar från senneolitikum-bronsålder åtminstone finns i den sydöstra delen. Att skafthålsyxan kan tillhöra en boplats styrks eventuellt av att vissa tidigare analyser visar att intakta skafthålsyxor främst

förekommer i grav- och depåsammanhang medan yxfragment oftast förekommer på senneolitiska boplatser (Lekberg 2001:32-52).

Det undersökta gravfältet, RAÄ 8, låg vid boplatsens sydöstra del. Vid schaktningen kring gravfältet kunde en tidigare okänd grav påvisas. Graven låg under fyllnadsmassorna till en modern terrassering. Man kan alltså förvänta sig ytterligare enstaka gravar vid RAÄ 8 vid en eventuell framtida exploatering. Terrassen uppstod förmodligen i samband med att de stora, intilliggande hyreshuskomplexen byggdes under tidigt 1970-tal. Väster om Vårbackavägen och söder om Lilla Korpenhov påträffades två gravliknande lämningar (A 27 och 31). Anläggning 27 grävdes ut i sin helhet men inga indikationer på att det rörde sig om en grav kunde påvisas och tros därför vara en sentida lämning (röjningssten?). Den andra lämningen är belägen intill branten mot söder och har en gravliknande karaktär. Detta kan dock röra sig om odlings- eller röjningssten eftersom den ligger nära en stenfri yta/åker. Dessa anläggningar var placerade utanför boplatsen uppskattade utbredning.

Platsen för Stora Korpenhov (RAÄ 182) är fortfarande lätt att identifiera eftersom kulturväxter, terrasser, en mindre trappa och en väg visar dess position. Under grävningens gång informerade en besökare oss om att denne bott i huset fram till tidigt 1970-tal då bebyggelsen revs. Han informerade oss även om att boningshuset hade en stor källare, vilket delvis kunde ses i schakt 20. Man kan därför inte förvänta sig förhistoriska intakta lager under huset.

I norr, kring schakten 15-17, kunde en modernt bearbetad yta ses, där den norra halvan utgjordes av en urgrävd yta och den södra halvan av en terrassering. Troligen har massorna från den urgrävda delen utgjort byggmaterial till terrasseringen. Om boplatslämningar funnits där kan man förvänta sig att finna rester under den uppbyggda delen (södra) men ej under den urschaktade (norra).

På platsen för Lilla Korpenhov kunde olika typer av lämningar identifieras, såsom stenhögar, husterrasser, spisröse och en uppbyggd vägbank.

Tyvär så råkade A 4 i schakt 5 och A 5 i schakt 9 ut för vandalism. Hela A 4 och delar av A 5 förstördes. Stenar hade flyttats och kastats omkring. Man hade dessutom flyttat på enstaka större stenar i närheten och grävt en mindre grop, ca 0,25 stor och 0,2 meter djup.

Raä 186 och 187

Undersökningsytan var belägen intill vattnet, vid Vårbackavägen och utgjordes av Vårby gamla tomt (Raä 187) samt en grav (Raä 186), ca 15-17 m i diameter och 1 meter hög från norr. Platsen fungerar idag som park- och rekreationsområde med olika slags lövträd, buskar, kraftig undervegetation och öppna gräsytor. I söder finns ett område med kolonilotter. Synliga lämningar utgörs idag av gravhögen RAÄ 186 samt kraftiga terrasseringar efter säteribebyggelsen.

Ytan som förundersöktes uppgick till ca 11 000 kvadratmeter. Det grävdes totalt 10 schakt med en sammanlagd längd av ca 107 löpmeter (130 kvm.), och 7 provrutor

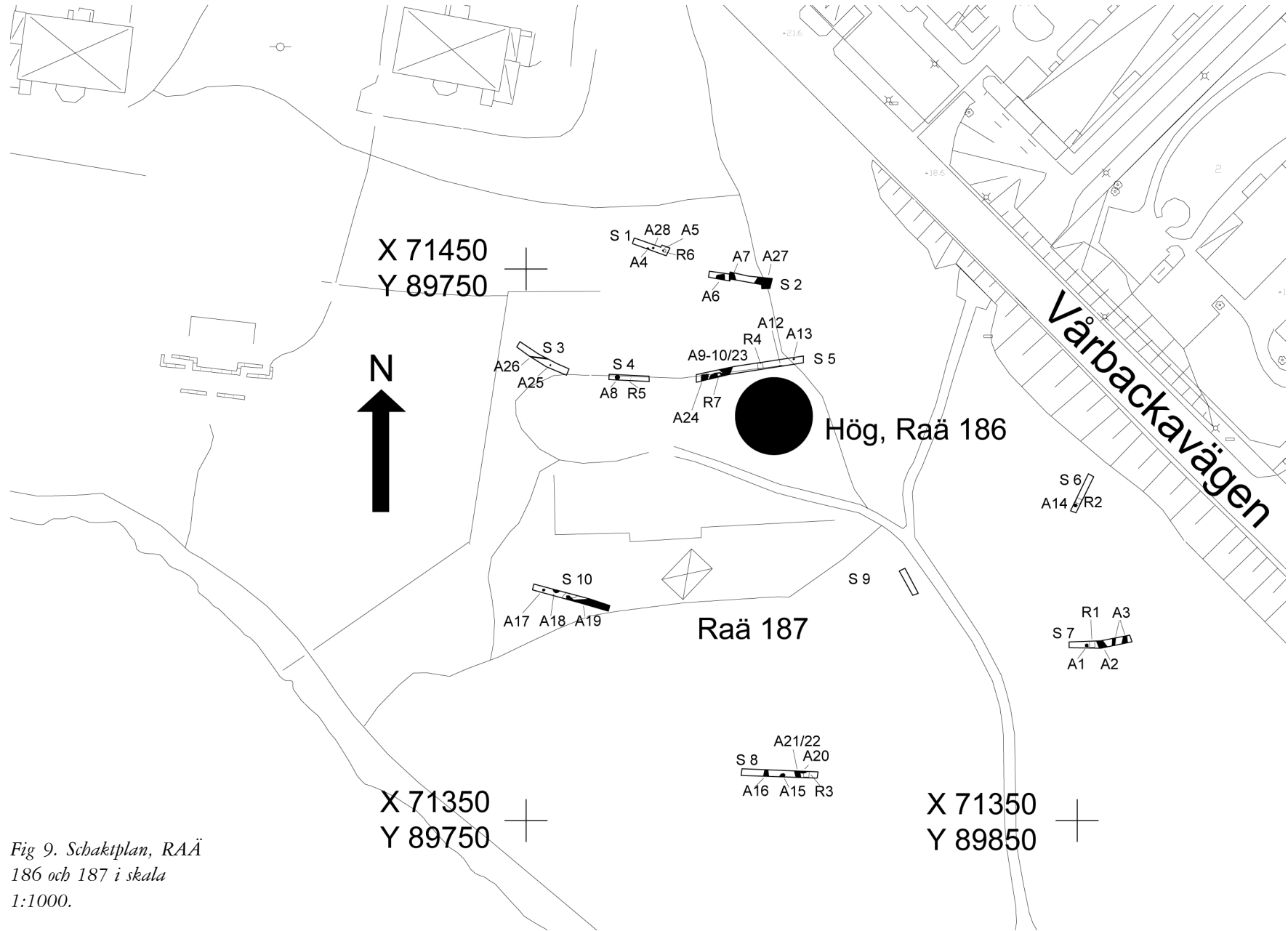

Fig 9. Schaktplan, RAÄ
186 och 187 i skala
1:1000.

(bilaga 2 o 5). Provrutornas storlek varierade mellan 0,5 och 1 kvadratmeter och grävdes om 0,1 meter tjocka stick.

Placeringen av schakten påverkades av föreställningen att det fanns goda möjligheter att påträffa relativt ostörda lämningar under terrasserna. Sökschakten grävdes därför främst i de befintliga terrasserna men även på den yta, som på äldre kartor ser ut att ha fungerat som en park, belägen framför 1700-talets huvudbyggnad. Så lite ingrepp i marken som möjligt försöktes att uppnås på de större öppna ytorna med tanke på att området var just ett välbesökt grönområde. Området som skulle förundersökas rörde en ca 100 meter bred "remsa" längs med Vårbackavägens västra sida.

Analyser

Två ¹⁴C-prover från Vårby gamla tomt har analyserats av Beta Analytic, Florida (bilaga 1). Prov nr 1 (Beta - 159862) plockades från härden A1 i schakt 7, vilken framkom under en terrass intill kolonilotterna. Detta prov gav en datering till 1460 +/- 40 BP. Det andra provet (Beta - 159863) kommer från ett sotigt, kolrikt kulturlager (A10) i schakt 5, omedelbart intill gravhög RAÄ 186. Detta prov gav en datering till 780 +/- 40 BP. Med 95%- säkerhet ger dessa i nämnd ordning kalibrerade dateringar till 530-670 AD samt 1180-1300 AD, båda med 2 sigma.

Anläggningar

På ytan påträffades 26 lämningar som tilldelades anläggningsnummer (bilaga 3). Dessa fördelades på 1 dike, 1 golvnivå i ett hus, 1 grop/brunn, 4 härdar, 1 källare, 1 mur, 2 mörkfärgningar, 2 nedgrävningar, 3 sotfläckar, 1 kulturlager, 1 spisrose, 3 stenpackningar, 1 stensyll/golv, 3 stolphål samt 1 tegelbyggnad.

Lämningar påträffades i samtliga schakt med undantag för schaktet (S 9) intill platsen för den gamla säteribygnaden. Alla anläggningar påträffades i botten av de uppbyggda terrasserna. Undantag var dock stolphål A14 i schakt 6 som låg på en plan yta intill Vårbackavägen samt härden?, mörkfärgningen och tegelbyggnaden (A17-19) i schakt 10, som låg på den plana ytan som har fungerat som park/trädgård vid tiden för säteriet (se ovan).

Flera byggnadskonstruktioner såsom spisfundament, husgrunder, källare, murar och andra större stenkonstruktioner påträffades i schakt 2, 5, 7, 8 och 10. I arkiven finns det historiska kartor över Vårby från år 1703, 1842 och 1908. Kartorna är innehållsrika och omfattande där man kan se hur godset varit organiserat (Sporrong 1987:59-64), men endast några av de nu påträffade konstruktioner fanns inritade på de äldre kartorna. Möjligen kan de få anläggningarna i schakt 3 tillhöra ett hus som finns med på kartan från 1842, men anläggningarna har dock inte karaktären av sådan bebyggelse.

Schakt 2 innehöll flera större stenkonstruktioner (A 6, 7 och 27) där åtminstone A 6 och A 7 troligen har ingått i en väg. I stenpackningen A 6 fanns en tegelsten, spik och planglas. På den rektifierade kartan från 1842 kan man se att en mindre väg går i nord-sydlig riktning på platsen för schaktet och möjligen har stenpackningen och de mindre stenarna i A 7 ingått i en rustbädd för vägen (bilaga 4). De större stenarna i A 7, vilka ligger något lägre i terrängen kan då ha utgjort en tryckbank (stöd för vägen).

Det är svårare att bedöma funktionen av A 27. Den kan förvisso ha ingått i en huskonstruktion men även t.ex. ha ingått i terrassens olika tillbyggnadsskeden. Vid profilritningen av en del av schaktet kunde man se att terrassen åtminstone har ett par olika faser. Två marknivåer och två sandfyllningar kunde ses. Anläggning 27 var placerad i ett brunsvart sotigt molager under det lägre liggande fyllnadslagret, där detta undre fyllnadslagret delvis grävts ner i det brunsvarta sotiga lagret (bilaga 4). Detta kan alltså indikera att anläggning 27 är äldre än den äldsta terrassfyllningen. Det övre fyllnadslagret låg ovanpå A 6 och om anläggningen har ingått i vägen (synlig på 1842-års karta) är alltså sista skedet av terrassen byggd efter 1842.

Husgrund A 9 i schakt 5 utgjordes av en stenpackning till ett hushörn som låg ovanpå ett svart, sotigt, kolrikt lager samt under terrassen omedelbart norr om gravhög RAÄ 186. Denna terrass har enligt äldre kartor fungerat som väg varför man kan anta att huset är äldre än vad kartan visar.

En källare (A 3) påträffades i den östra delen av schakt 7. Vid schaktningen kunde tämligen många tegelstenar ses och dessa bör ha ingått i konstruktionen. Väster därom, i botten av samma schakt, påträffades även två härdar (A 1 och 2), där åtminstone A 2 kan ha ingått i ytterligare ett hus. I direkt anslutning till A 2 fanns flera större stenar (0,2-0,5 m stora) som tolkas ha ingått i konstruktionen.

I schakt 8 påträffades en stenmur, spisiröse, nedgrävning och flera golvnivåer med rester efter förmultnade golvplankor med en nord-sydlig fiberriktning (A 15, 16, 20-22). Detta visar att bebyggelsen har haft flera faser där golvnivå A 21 möjligen var samtida med spisiröse A 15. Under A 21 påträffades ytterligare en golvnivå (A 22). Nedgrävning A 20 verkar tillhöra samma skede som A 22 men kan även vara äldre.

Tegelbyggnaden A 19 i schakt 10 med sina tegelmursrester, tegelgolv samt ingång är ett hus av högreståndskaraktär och kan därför ha tillhört säteriet. Delvis under tegelbyggnaden i väster kunde en nedgrävning för en äldre mur ses. I nedgrävningen fanns även rundade gråstenar som var ca 0,3-0,4 meter stora. Tegelbyggnaden rådde tyvärr ut för vandalism med begränsade skador på framförallt "ingången" men även lite på yttermuren.

Fynden

Vid schaktningen var tegelflis den vanligast förekommande fyndtypen över ytan, men utöver det kunde en fingerborg, slagg/skålla, plan- och buteljglas, spikar, keramik (B I och B II:4) och obrända djurben noteras. Inga fynd hade förhistorisk karaktär.

De fynd som daterades närmare var keramikskärvor av typen B I (yngre svartgods) och skärvorna till ett fat av typen B II:4 (yngre rödgods) (fig 11). Dessa fynd påträffades i fyllningen ovanpå tegelgolvet till A 19. Svartgods är ett grått reduktionsbränt gods utan glasyr (Selling i Wahlöö 1976:IX). Under 1500-talet ersätts detta gråbrända gods med ett blyglaserat rött lergods (Elfwendahl 1999:42). Utifrån denna information kan alltså svartgodset i Vårby dateras till åtminstone 1500-tal eller äldre. Utifrån fatets glasyr kan man preliminärt datera den till 1600-1700 -tal. I övrigt fanns det rödgods som daterades till 1700-1900 -tal.

Fig 10.
Fingerborgen
som påträffades
i ytan av A1.
Skala ca 1:1.
Foto Göran
Werthwein.

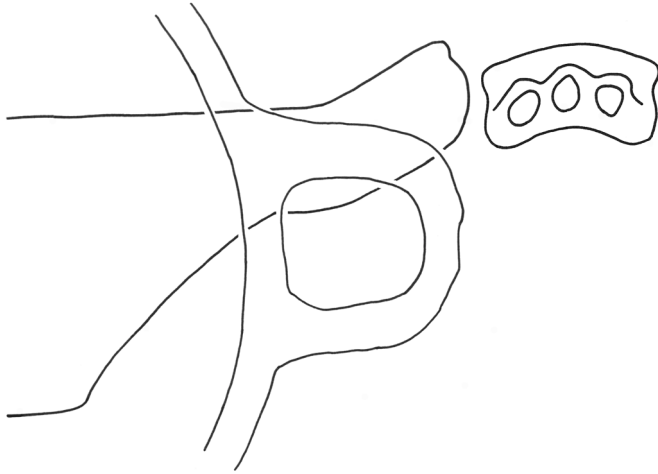

Fig 11. Keramikfat från anl 19. Fatets profil med öra, sett från sidan och uppifrån. Örats utsida var ornerat med tre gropar och ett vågmönster. Skala ca 1:2.

Dessa var placerade under de befintliga terrasserna (förutom tegelhuset, se ovan) med undantag för A 6 och 7. Vid en rektifiering och jämförelse av kartan från 1842 med undersökningens inmättningsdata samt det digitala ekonomiska kartbladet kunde endast A 6 och 7 av de nu påträffade konstruktionerna identifieras (fig 12). Kartan från 1703 rektifierades ej men jämfördes med ovanstående och inte heller på denna karta gick de övriga lämningarna att identifiera. Många byggnader kan alltså enligt kartorna vara äldre än 1703. Är byggnaderna från 1600-tal kan de ha hört samman med säteriet, men många av byggnaderna kan likväl vara äldre eftersom de ligger i botten av terrasserna.

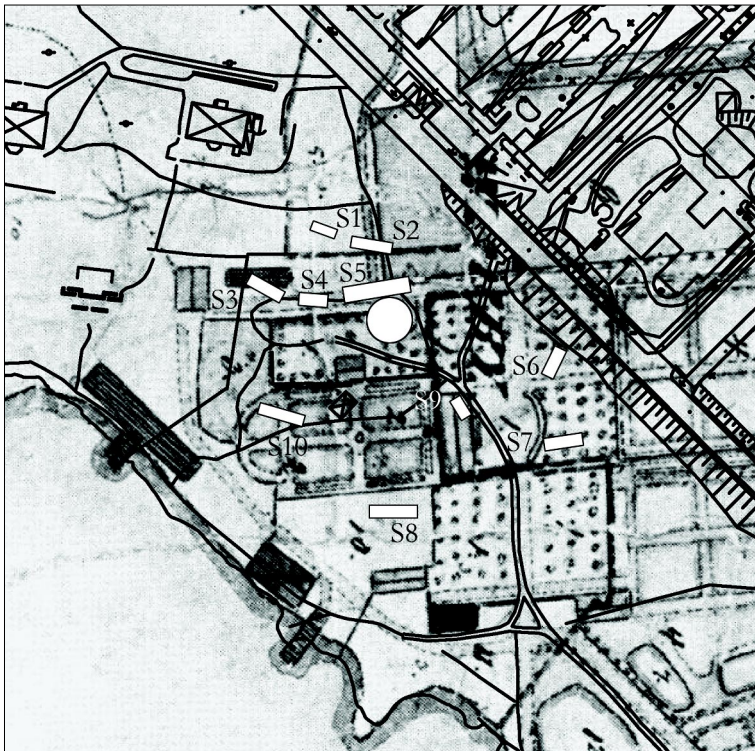

Fig 12. Kartan från 1842 har rektifierats och anpassats till det digitala ekonomiska kartbladet samt till undersökningsschakten. De vita schakten är något förstörade för att tydliggöra placeringen. Gravhög RAÄ 186 är vitmarkerad. Dagens vägar och bebyggelse är markerade med svart linje.

Utvärdering av RAÄ 186 och 187

Vid den nu aktuella förundersökningen har lämningar efter mänskliga aktiviteter påträffats över hela förundersökningssområdet. Ett undantag var dock schakt 9 som grävdes på platsen för/intill säteriets huvudbyggnad. Schaktet var ca 2 meter djup men inga lämningar gick att se. Fyllnadsmaterialet i schaktet utgjordes endast av recent material såsom tegel, järn, krossten och plast. En orsak till att lämningar saknades är troligen att dessa schaktats bort efter det att byggnaden på platsen brunnit ner till grunden under 1970-talet.

I åtminstone schakt 2, 5, 7, 8 och 10 påträffades lämningar i form av murar, stenpackningar, spisröse och en tegelkonstruktion. Dessa var placerade under de befintliga terrasserna (förutom tegelhuset, se ovan) med undantag för A 6 och 7. Vid en rektifiering och jämförelse av kartan från 1842 med undersökningens inmättningsdata samt det digitala ekonomiska kartbladet kunde endast A 6 och 7 av de nu påträffade konstruktionerna identifieras (fig 12). Kartan från 1703 rektifierades ej men jämfördes med ovanstående och inte heller på denna karta gick de övriga lämningarna att identifiera. Många byggnader kan alltså enligt kartorna vara äldre än 1703. Är byggnaderna från 1600-tal kan de ha hört samman med säteriet, men många av byggnaderna kan likväl vara äldre eftersom de ligger i botten av terrasserna.

Terrassen i schakt 2 var delvis uppbyggd av två skikt (bilaga 4) där A 6 verkar vara belägen i botten av den övre fyllningen. Anläggningarna i schakt 3 kan möjligen tillhöra byggnaden som finns med på 1842-års karta trots att de ej har karaktär av bebyggelselämningar.

Tegelbyggnaden i schakt 10 finns ej med i äldre kartmaterial då

platsen för huset är samma plats som för parken, enligt kartan från 1842. Kartan från 1703 är något svår att bedöma angående tegelhuset men det verkar inte som om byggnaden finns med. Möjligen kan tegelbyggnaden därför utgöra ett tidigt skede av säteribildningen. Keramikskärvorna som påträffades i fyllningen ovanpå tegelgolvet daterar dock inte byggnaden eftersom fyllningen kan härröra från annan plats i närheten. Vad skärvorna istället visar är att 1500 och 1600-tal kan finnas representerad på platsen för säteriet. Svartgodset kan dock vara äldre än 1500-tal vilket i så fall möjligen indikerar att den medeltida byn hyses inom samma område. Stengrunden/muren som påträffades under den västra delen av tegelbyggnaden skulle i så fall kunna vara rester av någon byggnad som avhystes inför säteribildningen.

Om man ponerar att vissa byggnader kan vara medeltida så kan möjligen huskonstruktionerna (A 9, 15, 20-22) med de svarta lagren i schakt 5 och 8 innebära att man brände av marken innan man etablerade säteriet. Kolprovet i schakt 5 (det svarta kolrika lagret) som kunde dateras till medeltid (1180-1300 AD, 2 sigma) antyder dock att någonting brunnit mycket tidigare än då säteriet uppstod. Eventuellt kan den stora slaggsållan (i samma lager) antyda att branden kan ha att göra med järnhantverk (smedja?).

Vid rensning av härden A 1, schakt 7, påträffades i ytan en fingerborg samt järnslag. Fingerborgen har ej kunnat dateras närmare men den är förmodligen inte äldre än 1300-tal då denna kategori blev allmän i fyndbeståndet (Anglert & Huttu 2001:291). Typmässigt verkar det dock som att fyndet har en yngre datering, detta p.g.a. att de punsade groparna är maskinellt drivna. Fingerborgens dateringen stämmer inte med kolprovet i härden (530-670 AD, 2 sigma) vilket daterades till folkvandringstid-vendeltid. Att slaggen och fingerborgen låg i härdens yta visar möjligen att det förhistoriska kulturlagret (om ett sådant funnits) är mycket tunt eller uppblandat med medeltida/yngre lager. Förhistoriska fynd har inte påträffats i någon provruta eller schakt. Härden A 1 var belägen ca 8,5-9 meter över havet och kan därför vara belägg för platsens äldsta etableringsfas. Strandlinjen var under vendeltid ca 7-8 meter högre än idag.

Inget av schakten norr om gravhög RAÄ 186 kunde påvisa ytterligare gravar vilket ger tolkningen att den inte hör samman med gravfält RAÄ 8, som legat ca 180 meter därifrån i NNV-riktning. Idag har graven en försänkning på toppen vilket ibland tolkats som en plundringsgrop, men på kartan från 1842 finns en rektangel inritad i graven och möjligen visar detta att graven vid något tillfälle använts som källare. Det är inte ovanligt att större gravhögar har fått utstå stora ingrepp för att kunna fungera som just detta.

Raä 150 och RAÄ 384

Undersökningsytan var belägen intill/söder om kyrkan i Vårby (fig 2). Området låg mellan två gång- och cykelvägar samt nord-nordväst om ett högre bergsparti som var ca 55-60 m högt. Omedelbart i väster finns idag det stora Vårbygravfältet (RAÄ 12).

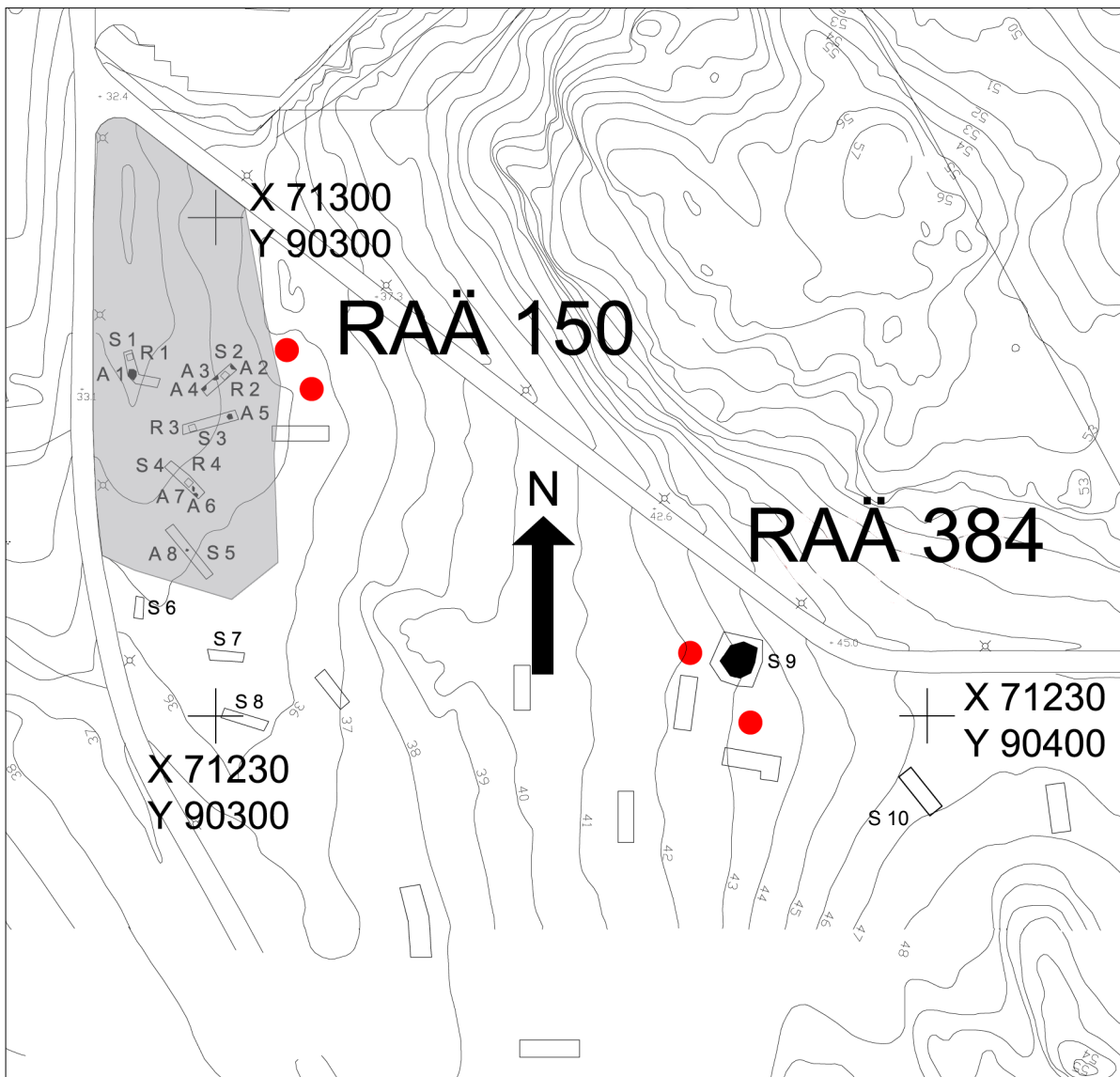

Fig 13. RAÄ 150 och objekt N i skala 1:1000. Schakt utan nummer härrör från utredningen och är fynd- och anläggningstomma.

Raä 150 har tidigare utgjorts av två stensättningar där den ena uppges vara undersökt. Någon ytterligare information om denna undersökning går dock ej att finna. Vid den arkeologiska utredningen påträffades ytterligare en stensättning. Efter nämnda utredning utgjordes RAÄ 384 av två stensättningar där den ena av dem bedömdes som något osäker p.g.a. att många stenar i packningen var lösa (Andersson 2000:10).

Anledningen till den nu aktuella förundersökningen var att området planerades att detaljplaneläggas för bebyggelse. Sökschaktens placering utgick dels från utredningens tidigare schaktning samt utifrån påvisade anläggningar.

Ytan som förundersöktes uppgick till ca 6500 kvadratmeter. Det grävdes totalt 10 schakt med en sammanlagd längd av ca 58 löpmeter (ca 85 kvm.), och 4 provrutor

(bilaga 2 o 5) . Provrutornas storlek var 1 kvadratmeter och grävdes om 0,1 meter tjocka skikt, där det första skiktet kallades för stick 1, det därunder för stick 2 o.s.v.

Analys

Ett ¹⁴C-prov har analyserats av Ångströmlaboratoriet i Uppsala (bilaga 1). Provet plockades från en svart, kolrik härd (A5) i schakt 3. Analyssvarets resultat var 2030 +/- 55 BP. Med 95 %-säkerhet ger detta en kalibrerad anläggningstid någon gång mellan 180 BC - 90 AD cal, 2 sigma. Alltså vid övergången från förromersk järnålder till romersk järnålder.

Anläggningar

Utöver de, sedan utredningen, kända anläggningarna påträffades vid den nu aktuella förundersökningen 6 härdar, 1 mörkfärgning, 1 stolphål samt en osäker stensättning (bilaga 3).

Anläggningarna påträffades i 6 schakt (schakt 1-5, 9) där stensättningen fanns i öster, vid RAÄ 384 och de övriga lämningar i väster intill den nord-sydligt orienterade gång- och cykelbanan.

Stensättningen (A 9) var närmast rund och ungefär 0,2 m hög. I ytan kunde tämligen mycket sten ses, men anläggningen hade dock en något oklar begränsning. Dess status bedömdes vara osäker men sambandet/närheten till de övriga gravarna gjorde att tolkningen som grav kvarstår.

De övriga anläggningarna hade boplatskaraktär och låg väl samlade i väster (se ovan).

Fynden

Eftersom boplatslämningar kunde iakttas i väster så grävdes 4 provrutor i schakten 1-4. Anledningen var att försöka fastlägga fyndmängd, intensitet och ev. tjocklek på kulturlager, men även för att se om daterbara fynd, såsom ornerad keramik, gick att finna. Rutgrävningen kunde dock ej påvisa ett fyndförande lager.

Utvärdering av RAÄ 150 och RAÄ 384

Endast två schakt grävdes intill/vid RAÄ 384. Anledningen var att man redan vid den arkeologiska utredningen grävde flera schakt som saknade anläggningar och fynd (fig 13). I schakt 9, delvis placerat mellan de två kända stensättningarna, kunde ytterligare en stensättning, med osäker status, ses. Att lämningen beskrevs som grav baserades bl.a. på närheten till de övriga anläggningarna. I övrigt verkar det vara tämligen fritt på anläggningar i undersökningsområdets östra del.

I undersökningsområdets västra delar kunde inga ytterligare gravar beläggas men istället påträffades flera anläggningar av boplatskaraktär.

Boplatslämningarna var belägna på den del som, vid utredningen, bedömdes vara utgrävd och möjligen fungerat som grustäkt (Andersson 2000:10). Inga fynd påträffades alls, vilka annars skulle ha kunnat underlätta tolkningen av platsens karaktär och ålder. Ett kolprov från en härd har dock analyserats och gett 180 BC – 90 AD cal, 2 sigma.

Boplatsytan bedöms kunna fortsätta vidare mot gravfält RAÄ 12. Ytan är m.a.o. inte avgränsad mot väster. Mot norr, öster och söder har en avgränsning gjorts utifrån fynd- och anläggningstomma schakt. Boplatsytan är ungefär 1400 kvm på den östra sidan om den nord/sydliga gång- och cykelvägen.

Raä 135

Undersökningsytan var belägen intill gravfält RAÄ 135, ca 370 meter nordost om Vårbackavägen och RAÄ 383. Omedelbart intill gravfältet i väster fanns ett högre bergsparti, ca 66 meter högt.

Gravfältet består idag av 40 gravar men det har ursprungligen bestått av 47 gravar. Sju av dem undersöktes 1973 av Stockholms stadsmuseum. Dessa sju gravar har dock rekonstruerats och är idag synliga på platsen. År 1971 grävdes ett antal provschakt intill gravfältet (Ferenius 1981). Några av dessa schakt var placerade sydost och öster om gravfältet (fig 14). Man påträffade då skärvig sten, brända ben och keramik. Man gjorde inga tolkningar av dessa lämningar. Gravarna har daterats utifrån dess gravformer och gravskick till äldre järnålder.

Anledningen till den nu aktuella förundersökningen var att kommunen planerade att anlägga en gång- och cykelbana i nordväst-sydöstlig riktning intill fornlämningens östra begränsning. Det primära syftet var att avgränsa gravfältet mot öster och därför grävdes sökschakt på denna del. Vi ville dessutom försöka klargöra statusen av de lämningar som påträffades i de ovan nämnda provschakten, m.a.o. se om lämningarna utgjordes av förstörda gravar eller spår efter en boplats. De lämningar som tidigare påträffats i Stadsmuseets schakt 1971 (se ovan) skulle avgränsas åt väster mot den planerade gång-/cykelvägen (SSLM´s projektplan s 4).

Ytan som förundersöktes uppgick till ca 2550 kvadratmeter och det grävdes totalt 8 schakt med en sammanlagd längd av ca 42 löpmeter (ca 55 kvm.) (bilaga 2).

Anläggningar

Vid schaktningen kunde inga ytterligare gravar påträffas men i schakt 7 och 8 fanns 3 stolphål, 1 stenpackning och 1 mörkfärgning (bilaga 3). Dessa bedömdes utgöra lämningar efter en förhistorisk boplats.

Fynden

Fynden var sparsamma och påträffades endast i två schakt. De utgjordes av 3 fragment av bränd lera i schakt 7 och 3 keramikfragment i schakt 8. Enstaka skärvig sten påträffades i schakt 7 (bilaga 5).

Utvärdering av RAÄ 135

Vid schaktningen kunde inga ytterligare gravar beläggas i den östra kanten av fornlämningen varför den befintliga avgränsningen mot öster av gravfältet anses stämma bra.

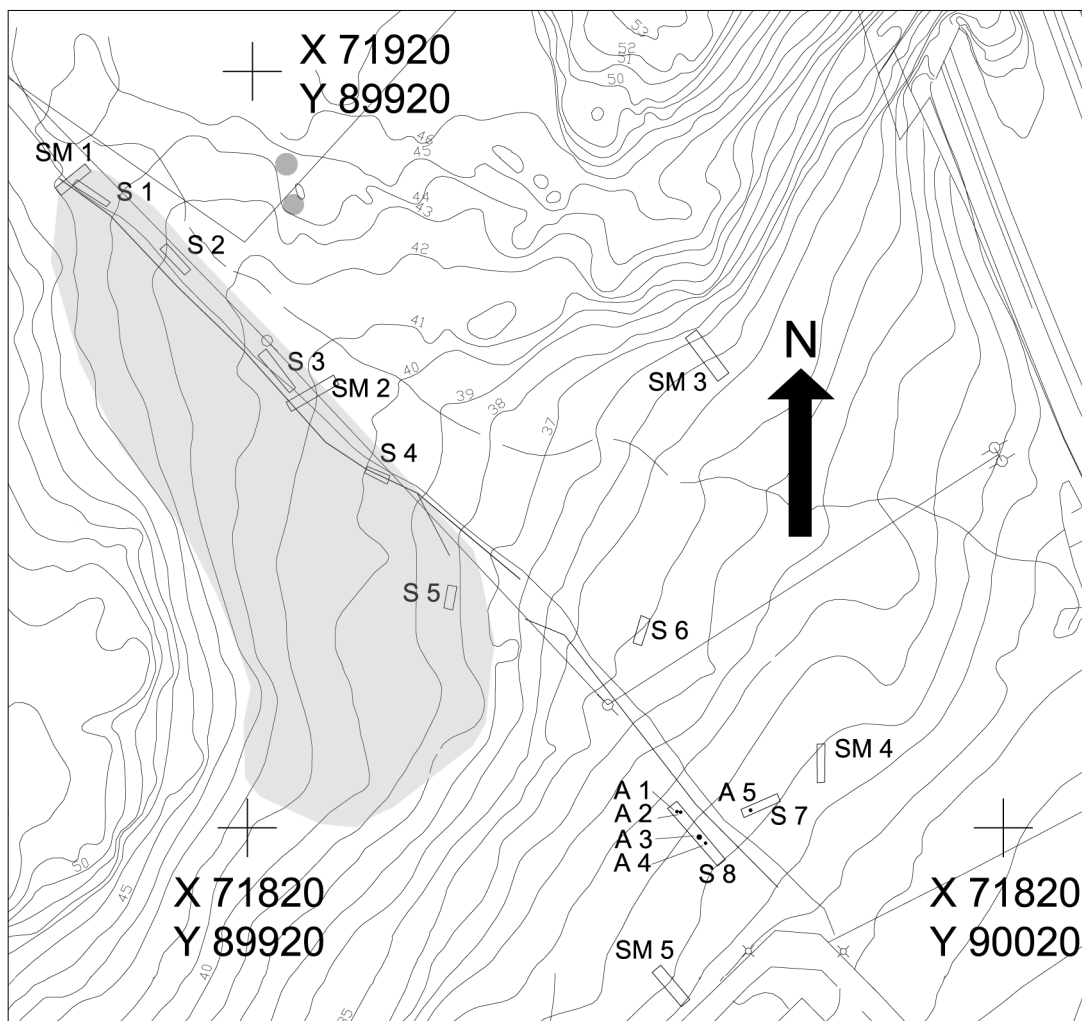

Fig 14. Gravfält RAÄ 135 i skala 1:1000. Schakt betecknade med SM är från Stockholms stadsmuseums undersökning 1971.

Vid Stockholms stadsmuseums undersökning 1971 påträffades lämningar i några schakt intill gravfälten (Ferenius 1981). Stadsmuseets schakt är inlagda på den nu aktuella schaktplanen (fig 14) och benämns SM 1, SM 2 o.s.v.

SM 2 - 3 innehöll båda skärvig sten och schakt 4 innehöll skärvig sten, bränd lera, keramik och ett fåtal brända ben. Ferenius skriver i rapporten att man även påträffade en härd, i en schaktkant för tunnelbanan, öster om gravfältet (Ferenius 1981). Dessa lämningar blev aldrig tolkade som vare sig grav- eller boplatslämningar (se ovan) varför en av våra frågeställningar inför förundersökningen var att bestämma status på dem.

Vid den nu aktuella förundersökningen iaktogs, i de två sydligaste schakten, även boplatslämningar såsom t.ex. stolphål men även förhistorisk keramik, bränd lera och skärvig sten.

Vid en sammantagen bild av undersökningen 1971 och den nu aktuella förundersökningen verkar det således som om spåren härrör från en förhistorisk boplat

intill gravfältet. Boplatsen har inte avgränsats, och dess utsträckning är därmed okänd. Anledningen till förundersökningen var som sagt den planerade gång- och cykelvägen i nordväst/sydost riktning längs gravfältet. Boplatsen verkar dock vara ytstor eftersom fynd påträffades i schakt SM 2-4, S 7-8 samt att en härd hittades intill tunnelbanan i öster. Om man granskar topografin så verkar det som om boplatsen hypotetiskt avgränsas av höjden norr om schakt SM 3.

Den förhistoriska boplatsen är belägen på båda sidor om den planerade gång- och cykelvägen i söder och sträcker sig möjligen upp till schakt SM 2 i norr, som innehöll skärvig sten.

Mot syd/sydväst finns en "naturlig" exploateringsgräns i form av bebyggelse. Det är möjligt att boplatsen sträcker sig ända fram till tunnelbanan i öster.

Referenser

- Andersson, K. 2000. *Vårby Gård*. Arkeologisk utredning inom Vårby Gård, Huddinge socken och kommun, Södermanland. Stockholms läns museum. Rapport 2000:17.
- Anglert, M. & Huttu, J. 2001. *Fynden i centrum*. Det medeltida Uppåkra och detektorfynden. Lund.
- Bagge, A. 1951. *Fagervik- Ein Ruckgrat fur die Periodeneinteilung der Ostschwedischen Wohnplatz- und Bootaxenkulturen aus dem Mittelneolithikum. Ein Vorläufige Mitteilung*. Acta Archaeologica XXII.
- Edenmo, R., Larsson, M., Nordqvist, B. & Olsson, E. 1997. Gropkeramikerna – fanns de? Materiell kultur och ideologisk förändring. *Regionalt och interregionalt. Stenåldersundersökningar i Syd- och Mellansverige*. Red. Larsson, M. & Olsson, E. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 23. Stockholm.
- Elfwendahl, M. 1999. *Från skärva till kär! Ett bidrag till vardagslivets historia i Uppsala*. Lund Studies in Medieval Archaeology 22. Lund Diss. Stockholm.
- Ferenius, J. 1981. *Huddinge, Vårby, Gravfält 135*. Stockholms Stadsmuseum, Arkeologisk rapport (otryckt). ATA 3828/81.
- Florin, S. 1958. *Vråkulturen. Stenåldersboplatserna vid Mogetorp, Östra Vrå och Brokvarn*. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Stockholm.
- Granath Zillén, G. 2001. *Besökt och återbesökt – Stenålders- och bronsåldersboplatser vid Myrstugeberget, väg 259*. Arkeologiska undersökning, UV mitt, Rapport 2001:8.
- Larsson, M. & Olsson, E. 1997. *Regionalt och interregionalt. Stenåldersundersökningar i Syd- och Mellansverige*. Red. Larsson, M. & Olsson, E. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 23. Stockholm.
- Lekberg, P. 2001. Den enkla skafthålsyxan i Sverige – en ful ankunge i fyndlådan. *Mellan sten och brons. Uppdragsarkeologi och forskning kring senneolitikum och bronsålder*. Red. Bolin, H., Kaliff, A. och Zachrisson, T. OPIA 27 & Stockholm Archaeological Reports No 39. Stockholm.
- Olsson, E. 1996. *Stenåldersboplatser vid Häggsta*. Arkeologiska undersökningar. UV Stockholm, Rapport 1996.
- SGU. 1968. Sveriges geologiska undersökning. *Geologiska kartbladet, Stockholm SV*. Serie Ae nr 4. Stockholm.
- Sporrong, U. 1987. *Kulturlandskap i Huddinge*. Huddinges historia 7. Huddinge.
- Strid, J P, 1981. *Ortnamnen i Huddinge*. Huddinges historia 1. Huddinge.
- Wahlöö, C. 1976. *Keramik 1000-1600*. Archaeologica Lundensisa. Investigationes de antiquitatibus urbis Lundae. Kulturhistoriska museet. Lund.
- Werthwein, G. 2001. *Boplatzlämningar, bälvägar och en skärvtensvall i Igelsta*. Stockholms läns museum, Rapport 2001:7.

Åkerlund, A. 1996. *Human responses To Shore Displacement. Living by the Sea in Eastern Middle Sweden during the stoneage*. In app 2: On the Applicability of the ¹⁴C Method to Interdisciplinary Studies on Shore Displacement and Settlement Location. Åkerlund, A., Risberg, J., Miller, U. & Gustafsson, P. Studier från UV Stockholm. Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 16. Riksantikvarieämbetet. Diss.

Åkerlund, A. & Olsson, E. 1996. *Stenåldersboplats vid Masmo*. Arkeologiska undersökningar UV Stockholm, Rapport 1996.

Administrativa uppgifter

SSLM:s dnr: 2000:164-167

Länsstyrelsens dnr: 2021-01-7027

Ekonomiskt kartblad: 10 I 4d Vårby

Koordinatsystem: ST 74

Koordinater: *RAÄ 135*: X 71856,09 Y 89929,96

RAÄ 150/RAÄ 384: X 71292,7 Y 90294,9

RAÄ 186/187: X 71433,95 Y 89788,6

RAÄ 383: X 71638,29 Y 89623,35

Period: maj – juni

Fältpersonal: Göran Werthwein (projektledare), Kjell Andersson, Lars Andersson och Anders Ericsson

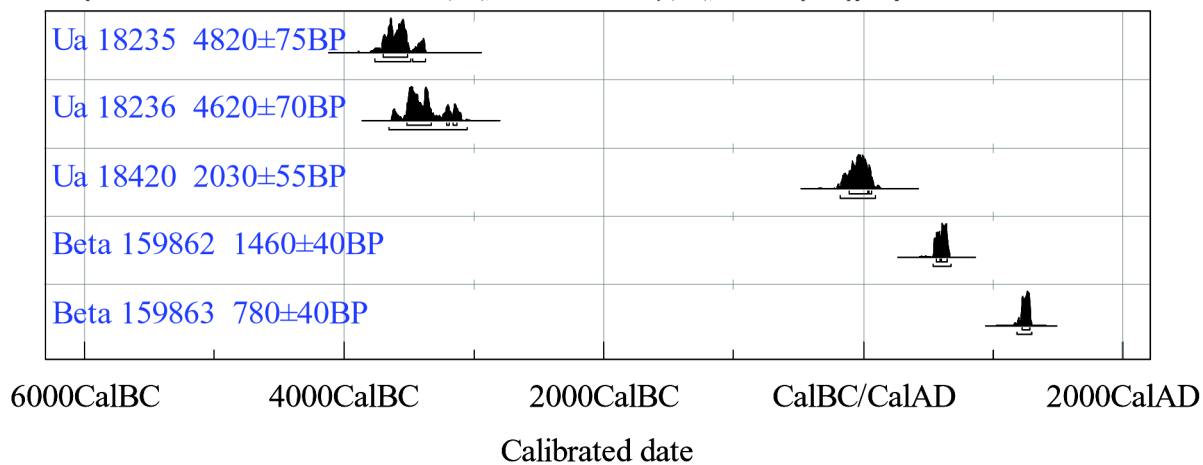
Osteologi: Margareta Boije

Arkivmaterial förvaras på Stockholms läns museum

Bilaga 1

¹⁴C-dateringar

Atmospheric data from Stuiver et al. Radiocarbon 40 1041-1083 (1998); OxCal v3.3 Bronk Ramsey (1999); cub r:4 sd:12 prob usp[chron]

Kolprovernas dateringar.

Bilaga 2

Schakttabell

RAÄ	Schakt	Ruta	Anl	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Anmärkning
383	1	25	16-20	7,15	1,3	0,2	Mylla/mo i fyllning samt mo i botten	En stenpackning centalt i schaktet (A 1).
	2	26	1	15,15	1,3	0,1-0,3	Som schakt 1	
	3	19	2-3	7,3	1,3	0,2	Som schakt 1	
	4	1, 2		12	1,3	0,2	Mylla/mo i fyllning samt grusig mo i botten	
	5	3, 6	4	10,8	1,5	0,1-0,2	Mylla/mo i fyllning samt grusig mo i botten	
	6	7		5,3	1,6	0,3	Mylla/mo i fyllning samt grusig mo i botten	
	7	8		4,7	1,25	0,3	Mylla/mo i fyllning samt mo i botten	
	8	4, 5		8,9	1,3	0,1-0,2	Mylla/mo i fyllning samt grusig mo i botten	
	9		5	3	1,25	0,1-0,2	Mylla i fyllning därunder vidtog morän	
	10	17		5,7	1,4	0,2-0,3	Mylla i fyllning därunder vidtog morän	
	11			3,1	1,35	0,2-0,3	Mylla i fyllning därunder vidtog morän	
	12	18		4,6	1,35	0,2-0,3	Mylla i fyllning därunder vidtog morän	
	13		6, 7	6,4	1,25	0,2	Mylla i fyllning därunder vidtog morän	
	14	16	24	5,5	1,1	0,2	Mylla i fyllning därunder vidtog morän	
	15	38		9,7	1,4	0,2	Mylla i fyllning därunder vidtog morän	
	16	39		6	1,2	0,2-0,3	Mylla i fyllning därunder vidtog morän	
	17	15	30	6,5	1,4	0,2	Mylla i fyllning samt moig morän i botten	
	18	13		7,6	1,3	0,2-0,3	Mylla i fyllningen, därunder grusig mo	
	19	11	28	6,3	1,35	0,2	Mylla i fyllningen, därunder grusig mo	
	20		8	15,05	1,2	0,1-0,5	Mylla samt moig morän	
21	9	9, 10, 23	7,5	1,25	0,2	Mylla samt grusig morän i botten	Schaktet ligger på den plats där Stora Korpenhovs huvudbyggnad en gång legat, varför inga äldre lämningar gick att se. Omrörda lager.	
22	10		10,5	1,3	0,2-0,5	Mylla/ mo i terrassen, därunder grusig mo	Schaktet ligger på en uppbyggd terrass och schaktet är djupast i väster.	
23	12	11, 12	7,4	1,25	0,2-0,3	Mylla därunder vidtog grusig mo		
24	32	13	7,7	1,2	0,2-0,3	Mylla därunder vidtog grusig mo	Plogspår i botten	
25	14		7,2	1,2	0,2	Mylla därunder vidtog mo		
26	31		6,2	1,2		Mylla därunder vidtog grusig mo		
27	30	14	6,7	1,2	0,3	Mylla därunder vidtog grusig mo	Enstaka skärvsten	
28	27		9,15	1,3	0,3-0,4	Mylla därunder vidtog grusig mo	Plogspår i botten	
29	28		8,8	1,25	0,4	Mylla därunder vidtog grusig mo	Plogspår i botten	
30	29	15	6,9	1,3	0,2-0,3	Mylla därunder vidtog moig morän		
31	22		9,4	1,26	0,1-0,3	Mylla därunder vidtog mo		
32	23		7,2	1,3	0,2-0,3	Mylla därunder vidtog mo		
33	24		3,6	1,25	0,15-0,2	Mylla därunder vidtog mo		
34	20		5,5	1,25	0,2-0,3	Mylla därunder vidtog mo	Enstaka skärvsten	
35	21		9,4	1,3	0,15-0,3	Mylla därunder siltig mo i norra halvan och storblockig terräng i söder	Storblockig terräng	
36	33	29	16,1	1,3	0,2-0,6	Mylla/påförd singel och sand. Moig sand i botten	Uppbyggd plåtå kring det utgrävda Raå 8	
37			10	1,2	0,3-0,4	Mylla/påförd makadam. I botten, bredvid färgningen, vidtog steril mo	En långsgående mörkfärgad ränna. Trolligen recent	
38			3,6	1,6	0,5	Mylla/påförd makadam	Ej bottengrävd	
39	34	21	8,3	1,4	0,5-0,7	Mylla/påförd matjord (0,4 m tjockt) med sprängsten, tegel. Singel i öster (väg?). I botten vidtog mo		
40			8,6	1,2	0,2-0,3	Mylla därunder grusig mo. I botten vidtog mo	Grusigt dike? I öster	
186 & 187	1	6	4, 5, 28	6,5	1,6	0,2-0,5	ngt "smutsig" grusig mo.	Mon tolkas vara ett k-lager men inga fynd påträffades som daterar lagret. Schaktet är djupast i öster. Tegel i fylln.
	2		6, 7, 27, 27a	11,3	1,9	0,4-2,3	Från torv: 0,2 m tj mylla, 0,3 m tj sand, 0,3 m tj lera/silt, 0,3 m tj sand och därunder svart sotig mo med skärvsten.	
	3		25, 26	10,2	1,2	0,3-0,5	Mylla, grå stenig mo	
	4	5	8	7,3	1	0,3-0,5	Mylla, grå stenig mo	
	5	4, 7	9, 10, 12, 13, 23, 24	19,8	1,2	0,1-0,5	Mylla, 0,2 m tj grus, 0,2 m tj påfyllnad (fyndförande), 0,1 m tj fyndtomt gul-brunt lager, 0,2 m tj svart sotigt lager, därunder "steril" sand.	Det svarta sotiga lagret m skärvsten ovan sterilen verkar ligga under A 9.
	6	2	14	7,5	1	0,3-0,4	Mylla, grå mo, i botten ijus mo	
	7	1	1, 2, 3	11,1	1,3	1,5-1,8	Mylla och påfört material	En källgrund påträffades i öster, samt 2 övriga anläggningar i väster. Anläggningarna i väster låg på en ursprunglig nivå under terrassen

RAÄ	Schakt	Ruta	Anl	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Anmärkning
	8	3	15, 16, 20, 21, 22	13,8	1,2	1,4	0,25 m tj mylla, 0,35 m tj beige sand, 0,6 m tj sotig moig brun sand, 0,2 m tj svart sotig mo och därunder "steril" sand	I schaktetsvästra del påträffades en murkonstruktion (N-S-riktning). Väster därom fanns endast 1900-tals material i fyllningen - soptippsmaterial.
	9			5	1	2	Mylla, fyllning av modernt material och tegel. Mot botten kunde en "steril" nivå ses	Inget av den gamla säteribyggnaden gick att se. Troligen har delar av den tagits bort efter att huset brann ner till grunden på 1970-tal.
	10		17, 18, 19	14,3	1,1	0,2-0,4	Mylla, matjord och i botten morän	Grunden till en tegelbyggnad påträffades.
150 & 384	1	1	1	7	1,3	0,2-0,4	Mylla, därunder sandig morän-grovt grus.	
	2	2	2, 3, 4	5	1,3	0,25	Mylla, därunder sandig morän-grovt grus.	
	3	3	5	7	1,3	0,3	Mylla, därunder ett gruslager som såg "steril" ut. Under detta kom dock en	
	4	4	6, 7	6	1,3	0,3-0,4	hård. Mylla, därunder grusig sand	
	5		8	9	1,3	0,5-0,6	Mylla, därunder grusig fin morän	
	6			2,5	1,3	0,7-0,8	0,5 m lerblandad mylla, därunder fin grusig morän	
	7			4	1,3	0,5	Mylla, därunder fin grusig morän	
	8			5	1,3	0,4	Mylla, därunder grusig sand	
	9		9	8,7	8,1	0,2	Mylla, stenar, i botten morän	
	10			3	1,5	0,1	Mylla, därunder morän	
135	1			5,3	1	0,1-0,3	Fyllning av myllig morän, därunder lerig morän	
	2			4,7	1,15	0,2-0,3	Fyllning av grusig mylla, därunder lerig morän	
	3			6,4	1,4	0,1-0,2	Fyllning av grusig mylla, därunder morän och lera	
	4			3,4	1,2	0,1	Fyllning av grusig mylla, därunder stenig morän	
	5			3,1	1,2	0,1	Fyllning av mylla, därunder grus	
	6			3,8	1,3	0,3	Fyllning av mylla, därunder lera	
	7		5	5,3	1,1	0,3	Fyllning av mylla, därunder mo	Gott om bränd lera, enstaka skärviga stenar.
	8		1, 2, 3, 4	10	1,4	0,2-0,3	Fyllning av mylla, därunder mo	

Bilaga 3

Anläggningstabell

RAÅ	Anl	Typ	Schakt	Ruta	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Anmärkning
383	1	Husgrund	2		4,5	1,2			Välavgränsad stenpackning med rundade stenar. Fortsätter vidare mot norr och söder utanför schaktet. Ej grävd.
	2	Stenansamling	3		0,5	0,5			Ej grävd.
	3	Mörkfärgning	3		0,5	0,3			Belägen intill större sten (0,6x0,4 m stor). En ornerad keramikskärva påträffades vid rensning. Ej grävd.
	4	Stenansamling	5		1	0,5			Välavgränsad stenpackning med rundade stenar. Fortsätter vidare mot väster utanför schaktet. Anläggningen blev förstörd av okänd person. Ej grävd.
	5	Hård	9		0,4	0,4			Ansamling skärvsten. Fortsätter vidare mot öster. Delvis förstörd av okänd person. Ej grävd.
	6	Stenansamling	13		1	0,8			Välavgränsad stenpackning med rundade, ca 0,1x0,15 stora stenar. Ej grävd.
	7	Mörkfärgning	13		0,7	0,6			Möjlig recent. Ej grävd.
	8	Stenansamling	20		1,2	0,7			Välavgränsad stensamling bestående av ca 0,2-0,3 m stora stenar. Fortsätter mot väst/sydväst. Troligen recent. Ej grävd.
	9	Mörkfärgning	21		1	1			Något otydlig färgning. Ej grävd.
	10	Mörkfärgning	21		0,5	0,5			Kan ingå i A 23. Ej grävd.
	11	Hård?	23		0,3	0,3			Skärvstensansamling. Ej grävd.
	12	Mörkfärgning	23		0,5	0,5			Mörkfärgning med enstaka synliga stenar. Ej grävd.
	13	Stenansamling	24		0,9	0,4			Fortsätter vidare mot nord/nordväst. Består av ca 0,05 m stora stenar. Kan vara en naturlämning. Ej grävd.
	14	Utgår							
	15	Mörkfärgning	30		0,7	0,7			Något moig färgning. Ej grävd.
	16	Mörkfärgning	1		0,6	0,6			Ej grävd.
	17	Mörkfärgning	1		0,3	0,3			Ej grävd.
	18	Mörkfärgning	1		0,3	0,3			Ej grävd.
	19	Mörkfärgning	1		0,3	0,3			Ej grävd.
	20	Hård?	1		0,7	0,6			Ansamling skärviga stenar.
	21	Grav	39		2,7	1,3			Väl avgränsad flack stenpackning med ca 0,1-0,35 m stora stenar. Tendens till kantkedja i den sydvästra delen. Anläggningen fortsätter vidare mot NV/SO. Ej grävd.
	22	Nedgrävning	5	3	1	0,5		Sotigt grus	Den del som syntes i provrutan grävdes. Fortsätter vidare mot S, V och N.
	23	Nedgrävning	21	9	1	0,5	0,3	ngt mörk röd sand	Syntes i ytan som en tydlig ansamling skärvig sten. Ungefär 1,5 kg skärvsten i den undersökta delen.
	24	Nedgrävning	14	16	0,4	0,4			Fortsätter vidare mot norr.
	25	Utgår							
	26	Utgår							
	27	Stenansamling/ röjningssten			1,4	1,4			Väl avgränsad 0,15 m hög stenansamling. Stenstorleken var 0,1-0,3 m. Enstaka stenar var skärviga/kantiga. Anläggningen var gravliknande men innehöll inga fynd vid utgrävning. Troligen hänger anläggningen samman med den intilliggande historiska enheten "Lilla Korpenhov".
	28	Hård	19		0,4	0,4			Grå något sotig färgning med enstaka skärvsten. Ej grävd.
	29	Hård	36		0,5	0,5			Ansamling skärvig sten med en diffus färgning. Ej grävd.
	30	Nedgrävning	17	15	0,5	0,4		Myllig/moig sand	L-formad nedgrävning m sten (ca 0,05-0,3 m stora) i ytan. Ansluter till ruta 15 i söder. Fortsätter vidare utanför schaktet i öster och väster. Delvis grävd (i rutan)
	31	Stensättnings- liknande lämning			4	3,5			0,1-0,6 meter stora stenar i ytan. Rundad till formen. Belägen intill branten mot söder, nära en stenröjd yta. Anläggningen har likheter med en stensättning men kan vara odlingssten. Välvning ca 0,2-0,3 m. Ej grävd.

RAÄ	Anl	Typ	Schakt	Ruta	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Anmärkning
186 & 187	1	Hård	7		0,8	0,8		sotig mo	Ungefär 15 st skärviga och skörbrända stenar (0,05-0,15 m i diam) samt ett större block ca 0,2x0,4 m stor. Anläggningen framkom ca 1,4 m under torvnivån, i ursprunglig marknivå. Ej grävd.
	2	Hård	7		1,3	1,2		sotig mo	Rikligt med skärvig och skörbränd sten. I väster finns ett antal större stenar (0,4 m stora) som kan ingå i en konstruktion. Ej grävd.
	3	Källare	7						Två parallella stenmurar med ca 0,2-0,5 m stora stenar. Tegelstenar i de övre skikten.
	4	Sotfläck	1		0,5	0,3			Ej grävd.
	5	Mörkfärgning	1		0,4	0,4	0,18		Flammig, diffus färgning. Kan vara ett stolphål men är av osäker status. Delvis grävd.
	6	Stenpackning (rustbädd?)	2		1,6	1			Fortsätter utan för schaktet i norr och söder. Väl samlad stenkoncentration med ca 0,1-0,4 m stora stenar. Ej grävd.
	7	Stenpackning (tryckbank?)	2		2	1			Tydlig koncentration av ca 0,4 m stora stenar. I den västra delen av anläggningen finns ett stråk, i nord-sydlig riktning, av 0,1 m stora rundade stenar. Ej grävd.
	8	Hård	4		0,4	0,4			Sot och skärvig sten, tegel. Ej grävd.
	9	Husgrund	5		2	1,4			Tydligt hushörn med ca 0,2-0,6 m stora stenar. I väster längs med en sida fanns flera tegelstenar Belägen på ett svart sotigt lager (A 10). Ej grävd.
	10 23	Sotigt k-lager	5				0,2		Är samma lager som lager 5 i ruta 4. Lagret utgör troligen terrassens äldsta skede då "steril" marknivå finns därunder. Öster om A 9 är lagret svart och stenfritt men väster därom blir lagret delvis stenigt med en stenfri yta A 23). Det finns inget tegel i detta lager. Grävd i ruta 4 och 7
	11	Utgår							
	12	Sotfläck	5		0,3	0,3			Ej grävd.
	13	Sotfläck	5		0,3	0,4		grå sot	Ej grävd.
	14	Stolphål	6		0,6	0,6			Tydlig stensamling med 0,1-0,15 m stora stenar. Ej grävd.
	15	Spisröse/ fundament	8		1	1			Fortsätter vidare mot söder. Tydlig samling med 0,15-0,2 m stora stenar. Ej grävd.
	16	Mur	8		0,5	1			Stenmur, ev vägg med ca 0,2-0,5 m stora stenar. Sottipsliknande fyllning intill i väster. Ej grävd.
	17	Sotfläck/Hård?	10		0,3	0,3	0,08	moig morän	Grävd. Ingen skärvsten
	18	Mörkfärgning	10						Fortsätter utanför schaktet i norr. Tegelflis i ytan. Ej grävd.
	19	Tegelbyggnad	10		6	1,8			Tegelbyggnad med synliga tegelmursrester och tegelgolv. Tegelstenstorlek: 26x13x7 (majoriteten) och 29x14x8 (enstaka). Byggnaden har genomgående ett skift med koppar följt av ett skift med löpare. En liten bit av muren har koppar på högkant och detta parti tolkas vara en ingång. Fullmurad 1/2-stens tjocklek. Grundlagd med flata gråstenar 0,25-0,5x0,1-0,15 m stora. Murarna har spår av kalkbruk. En innervägg ansluter till ytterväggen men ligger inte i förband med densamma. I väster är muren avriven. Golvet är vällagt där tegelstenarna är satta i sand direkt på morän. Golvet grävdes igenom för att ev finna ett äldre bebyggelseskede vilket gav ca 3 cm sättsand, därunder morän och inga fynd.
	20	Nedgrävning	8		1,1	0,5			Fortsätter mot norr. Mörkfärgning med runda och skarpkantade stenar. Delvis belägen under A 21.
	21	Stensyll? & golvnivå	8						Stenrad med ca 0,15 m stora stenar. På västra sidan om raden syntes trärester med en nord-sydlig fiberriktning-golvplankor?.
	22	Golvnivå	8						Samma fiberriktning som A 21. Verkar fortsätta under stenraden. Denna golvnivå kan ev vara samtida med A 20.
	23	Se anl 10	5						Se A 10
	24	Grop/brunn	5		1	1			Stenfyllt grop/brunn. Ingen större fyllning mellan stenarna som var ca 0,2-1 m stora. Ej grävd.

Bilaga 3. Anläggningstabell (forts från föreg sida)

RAÄ	Anl	Typ	Schakt	Ruta	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Anmärkning
	25	Nedgrävning	3		0,3	0,3			Ca 0,3 m stora stenar och en svag färgning. Ej grävd.
	26	Dike	3		0,3	1,5			Fortsätter vidare mot söder och norr. Hänger ev samman med A 25.
	27	Stenpackning	2						Stora stenblock i NO-SV riktning. Omedelbart öster/intill finns skärvsten och svart sotig mo.
	27a	Stolphål	2		0,3	0,3			I stenpackning fanns en rundad stenfri yta som tolkades vara ett stolphål.
	28	Stolphål?	1		0,2	0,2			Gråfärgning med 2 stenar i N-NO.
150 & 384	1	Hård	1		1	1			Sot och enstaka skärvig sten. Ej grävd.
	2	Hård	2		0,8	0,8			Tämligen mycket skärvig sten och sot. Ej grävd.
	3	Hård	2		0,7	0,7			Sot och enstaka skärvig sten. Ej grävd.
	4	Hård	2		0,8	0,8			Sot. Kol och enstaka skärvig sten. Ej grävd.
	5	Hård	3						Rikligt med sot. Kol och skärvig/skörbränd sten. Kolprov taget- Ej grävd.
	6	Hård	4		0,75	0,75			Urlakad anläggning. Rikligt med skörbränd sten. Inget sot eller kol synligt. Ej grävd.
	7	Mörkfärgning	4		0,8	0,8			Något sotig sandblandad fyllning. Ej grävd.
	8	Stolphål	5		0,35	0,35			Grå sand och 0,05-0,1 m stora runda stenar.
	9	Grav?	9		4	4			Närmast rund. Ungefär 0,2 m hög. Mycket sten i ytan. Något oklar begränsning. Belägen ca 6 m NNV om grav. Ej grävd.
135	1	Stolphål	8		0,3	0,3			Stenskott.
	2	Stolphål?	8		0,2	0,2			Stenskott.
	3	Stenpackning	8		0,6	0,6			
	4	Stolphål	8		0,4	0,4			Stenskott.
	5	Mörkfärgning	7		0,2	0,2			

Teckenförklaring till planer och profiler ►

△▽ = skärvig sten

T = tegel

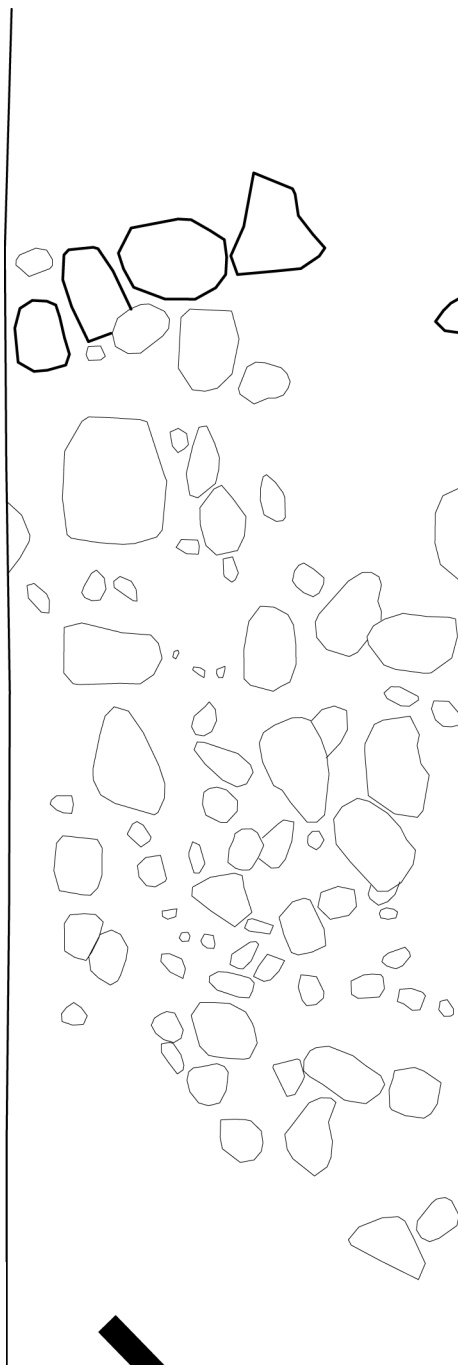
S = sten

Bilaga 4.

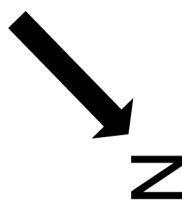
Planer och profiler

RAÄ 383

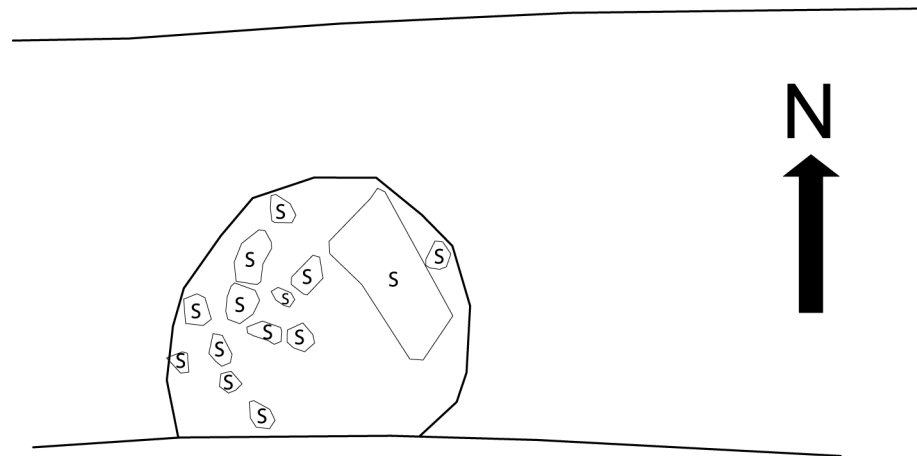
Anl 21 vid
RAÄ 8, skala
1:20

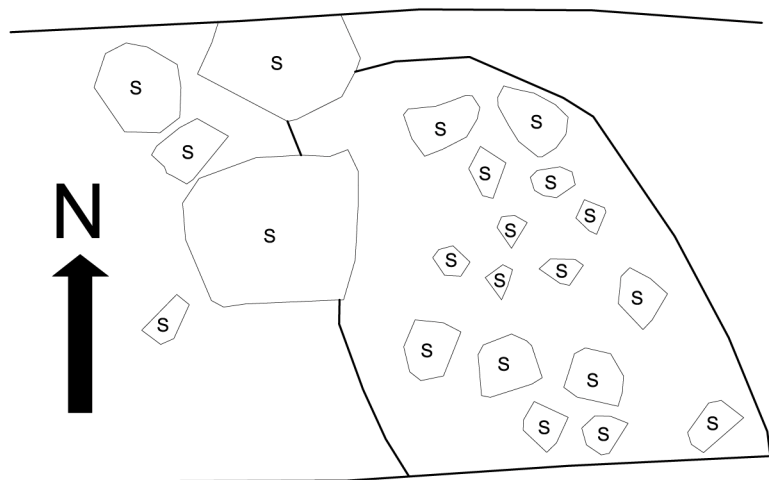
Anl 27, skala 1:20

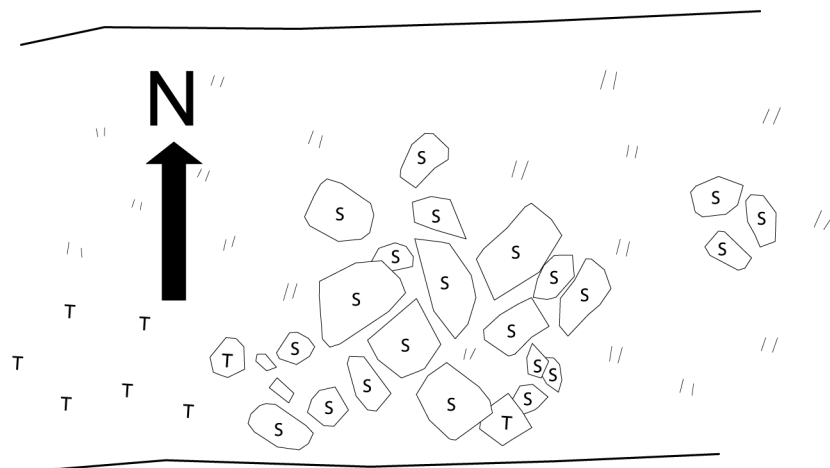
Anl 1, schakt 7, skala 1:20

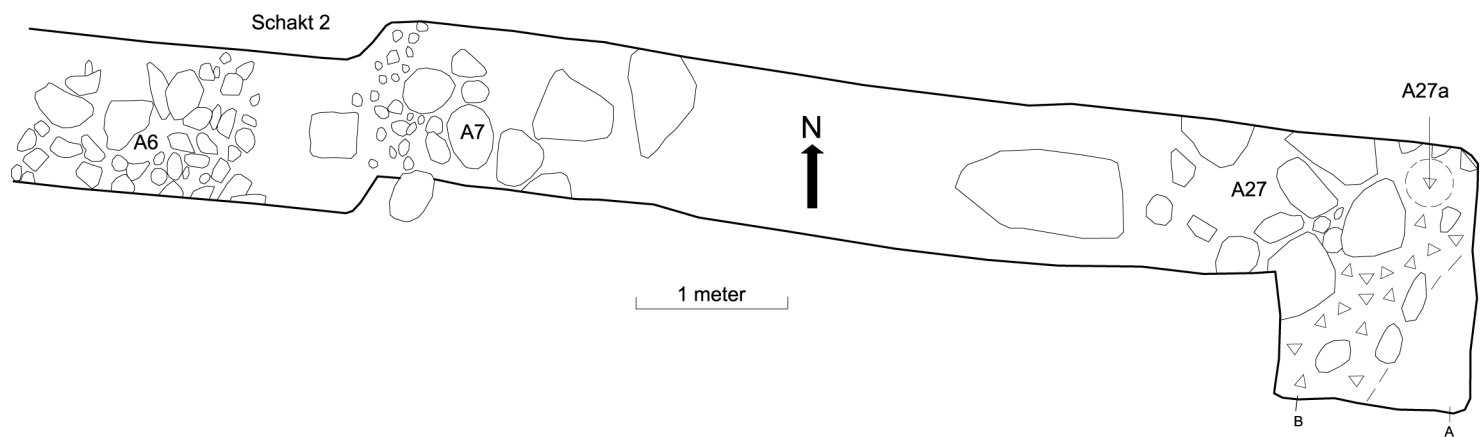

Anl 2, schakt 7, skala 1:20

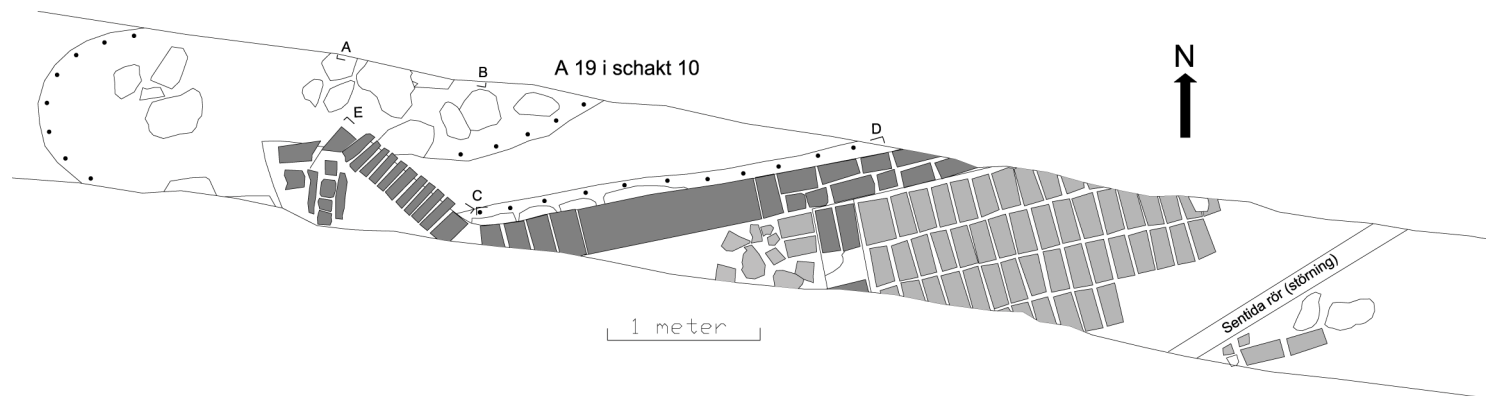

Anl 15, schakt 8, skala 1:20

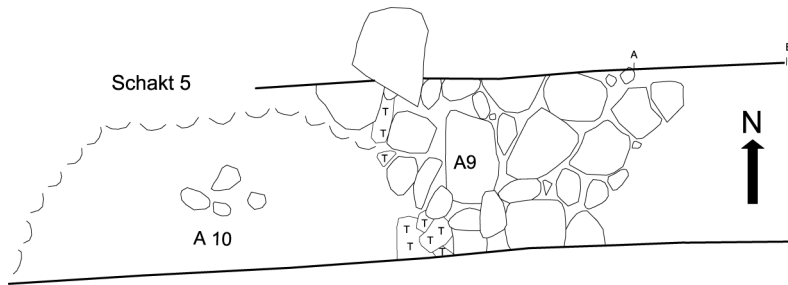

Schakt 2, skala 1:50

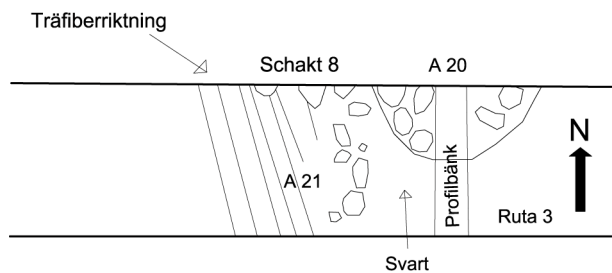

Anl 19, schakt 10, skala 1:50

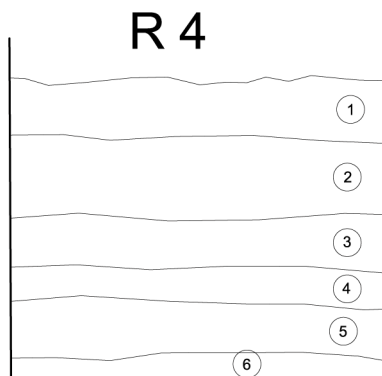
Anl 9 och 10, schakt 5, skala 1:50

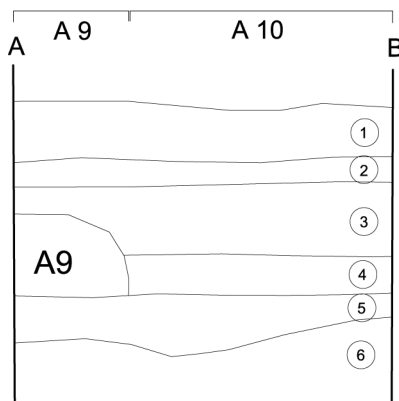
Anl 20, schakt 8, skala 1:50

Ruta 4, skala 1:20

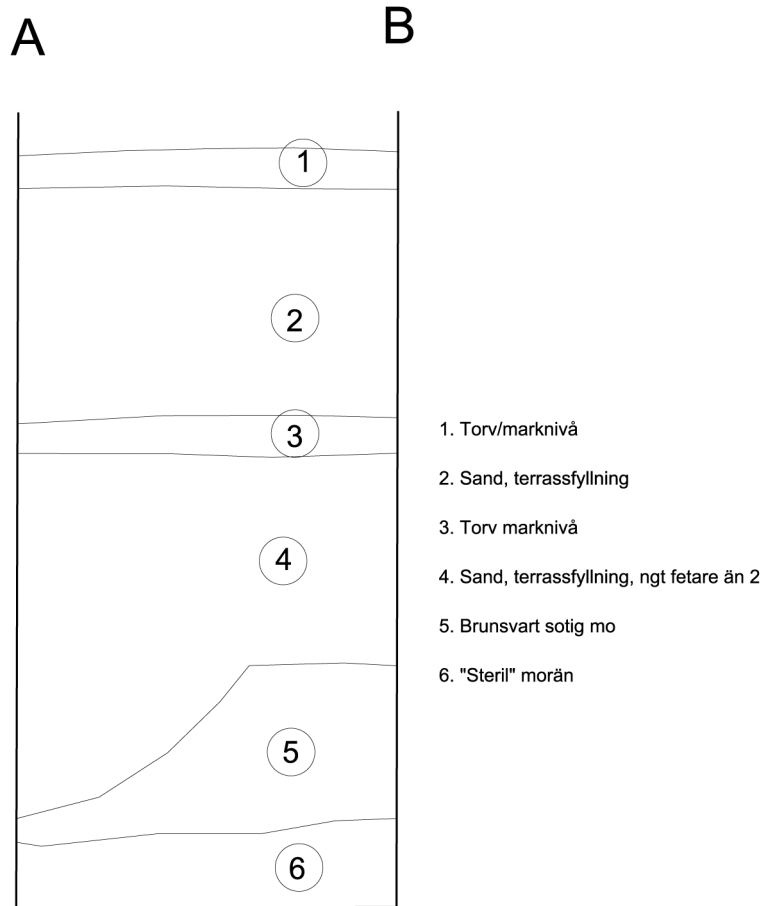

1. Torv
2. Påfört grus
3. Fyndförande påfyllning
4. Fyndtomt gulbrunt lager
5. Kulturlager
6. "Steril" marknivå\ P

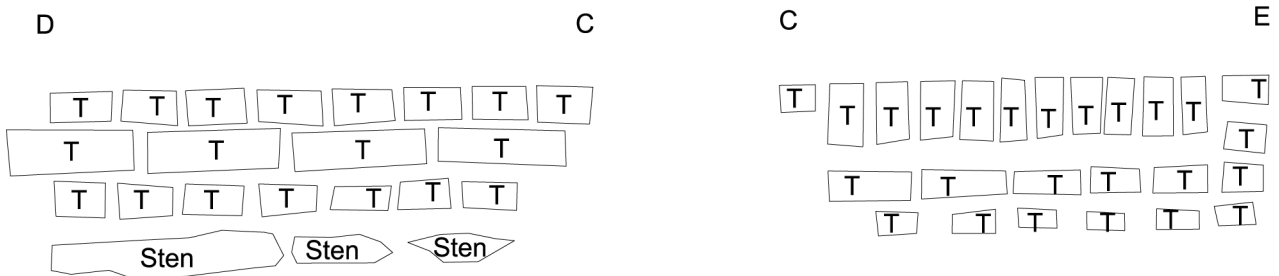

1. Torv
2. Påfört grus
3. Fyndförande påfyllning
4. Fyndtomt brunt lager
5. Svart kolrikt lager. Anl 10
6. "Steril" marknivå\ P

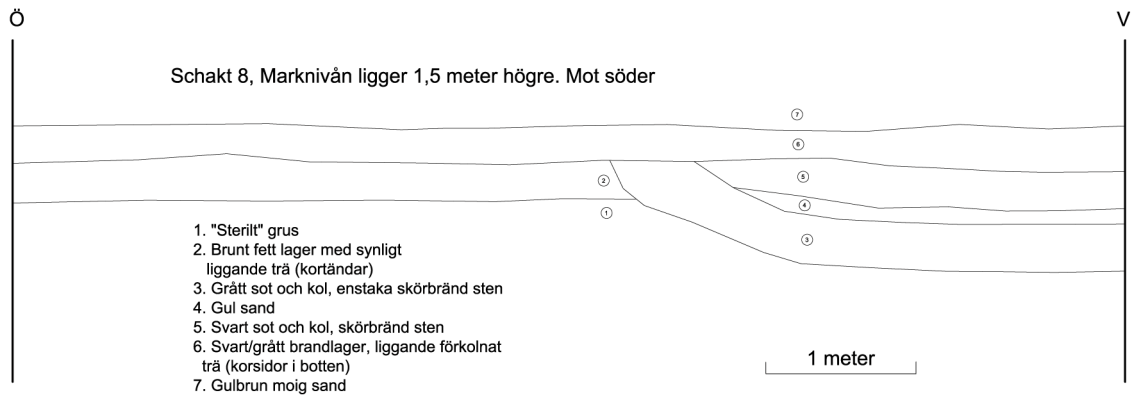
Del av södra schaktväggen i schakt 2, skala 1:20

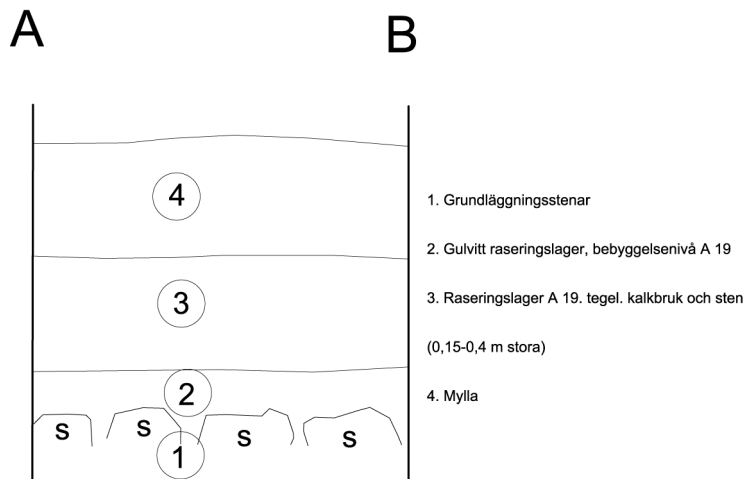
Principskiss över tegelstenarnas uppbyggnad av valda partier i anl 19

Schakt 8. Marknivån ligger ca 1,5 m högre än vad profilen visar.

Schaktprofil vid anl 19, skala 1:20

Bilaga 5

Rutbeskrivning och samtliga fynd

RAÄ	Ruta	Schakt	Stick/material	Fynd	Anl	Anmärkning
383	1	4	1-3 Grusig sand, enstaka skärersten 4-5 Finmo utan skärersten 6 Finmo. "Steril" nivå	st 1: 1 flintskrapa, 2 kvartsavslag, 18 keramikfrag st 2: 1 kvartsavslag, 8 keramikfrag st 3: 1 kvartsavslag, 1 slipst.frag, 12 keramikfrag st 4: 2 keramikfrag st 5: 3 keramikfrag		
	2	4	1-2 Sand, Rikligt m sten (enstaka skärersten) 3 Sand. De större stenarna avtar 4 Sanden övergår i finmo	st 1: 2 yxfrag (grönsten & flinta), 5 kvartsavslag, 1 kvartssplitter, 1 bränd lera, 72 keramikfrag st 2: 2 avslag (kvarts & grönsten), 33 keramikfrag st 3: 9 keramikfrag		
	3	5	1 Hårt packad moig morän, Enstaka skärersten 2 Lera i O-NO, i övrigt smutsigt grus 3-5 Grus i V-halvan. Lera i Ö-halvan	st 1: 3 bränd lera, 4 kvartsavslag, 1 flintavslag, 2 keramik (bll:4), 1 kritpipa, 1 fingerring (Cu), 52 keramikfrag st 2: 3 kvartsavslag, 87 keramikfrag st 3: 1 kvartsavslag, 1 kvartssplitter 139 keramikfrag st 4: 2 flintavslag, 1 kvartsavslag, 1 kvartssplitter, 65 keramikfrag st 5: 6 keramikfrag	22	Anl 22 iaktogs i stick 2. Leran i östra halvan var fyndtom.
	4	8	1 Mo, ngt myllig. En 0,4 x 0,8 m stor sten i östra halvan 2-4 Rödbrun sand samt den stora stenen 5-6 Sanden övergår i beige "steril" sand	st 1: 1 keramikfrag st 2: 1 kvartsavslag st 3: 7 keramikfrag st 4: 3 keramikfrag st 5: 4 keramikfrag st 6: 10 keramikfrag, 1 kvartssplitter		Det verkar som om hela/delar av en kruka var placerad intill/söder om den stora stenen. Detta är möjligen en anläggning.
	5	8	1-3 Grusig sand. Enstaka skärsten i stick 1 & 3 Sanden övergår i siltig, grå "steril" sand 4-5	st 1: 1 kvartsavslag st 2: 3 kvartsavslag st 3: 2 kvartsavslag		
	6	5	1-4 röd sand i öster, störning i väster	st 1: 1 kvartsavslag st 2: 1 keramikfrag		En recent störning i västra delen, med bl.a. kakelugnskakel (1800-tal).
	7	6	1 Grusig röd sand med 1 skärersten 2-3 Grusig röd sand m 0,05 m stora stenar	st 1: 1 keramikfrag		
	8	7	1-3 Grusig sand			Halva stick 3 grävdes.
	9	21	1-3 Röd sand. Enstaka skärersten 4-5 Sanden övergår i grövre "steril" sand	st 1: 1 yxfrag (flinta), 5 kvartsavslag, glas, porslin, 4 keramikfrag st 2: 2 kvartsavslag, 1 keramikfrag st 3: 1 kvartsavslag st 4: 1 kvartsskära, 2 kvartsavslag	23	Hela norra halvan utgjordes av anl 21.
	10	22	1-3 Röd sand, ngt grusig i st 3 4 Grusig brungul "steril" sand	st 2: 1 kvartsavslag		
	11	19	1-3 Grusig röd sand	st 1: 3 kvartsavslag		
	12	23	1-3 Röd moig sand, enstaka skärersten 4 Moigare röd sand			
	13	18	1-3 Grusig rödbrun sand. Enstaka stenar i SV			
	14	25	1-3 Rödbrun mo/finsand			
	15	17	1 Röd grusig sand, enstaka skärersten 2 Stenar (anl 30) kan skönjas i söder 3 Morän	st 1: 1 kvartsavslag, 1 kvartssplitter	30	Anläggningen består av 0,1-0,2 m stora stenar.
	16	14	1-3 Grus, mo kan skönjas i stick 3	st 1: Tegel	24	
	17	10	1-2 Moig sand			
	18	12	1-3 Sandig morän. Rikligt med 0,1-0,15 m stora stenar. I stick 3 avtar stenarna. Därunder vidtar "steril" mo			
	19	3	1-3 Grusig sand med enstaka skärersten, mot botten vidtar sand m större stenar	st 1: 1 kvartsskära, 1 kvartsavslag st 2: 2 kvartsavslag, 1 keramikfrag		
	20	34	1-3 Rödbrun finsand. Skärersten i stick 1 och 2 4-5 Ljus moig "steril" sand/mo	st 1: 1 kvartsavslag, 3 kvartssplitter, 3 flintsplitter, 30 keramikfrag st 2: 2 kvartsavslag, 1 kvartssplitter, 1 bränd lera, 18 keramikfrag st 3: 14 keramikfrag st 4: 6 keramikfrag st 5: 1 keramikfrag		
	21	35	1-2 Brun silt			

RAÄ	Ruta	Schakt	Stick/material	Fynd	Anl	Anmärkning
	22	31	1-2 Rödbrun mo. Enstaka skärersten i stick 1 3-4 Ljusgrå mo	st 1: 1 knacksten (granit), 5 kvartsavslag, 1 kvartssplitter, 74 keramikfrag st 2: 3 kvartsavslag, 1 kvartskärna, 54 keramikfrag st 3: 14 keramikfrag		
	23	32	1-4 Brun siltig mo. Enstaka skärersten i stick 1. I botten av stick 4 finns grå silt	st 1: 1 kvartsavslag, 3 keramikfrag st 3: 2 keramikfrag		
	24	33	1-4 Sandig mo. I botten av stick 4 finns grå silt	st 2: 1 keramikfrag		
	25	1	1-3 Brun sandig mo 4 delvis grå silt			
	26	2	1-4 Brun mo 5-7 Ljusare brungul sandig mo	st 1: Tegel, yngre stengods, spik, planglas st 2: Tegel, 4 keramikfrag st 3: 11 keramikfrag st 4: 1 kvartsavslag, 1 flintavslag, 10 keramikfrag st 5: 1 keramikfrag		
	27	28	1 Moig sand 2-3 Grusig sand	st 1: 1 kvartsavslag		
	28	29	1-3 Brunröd grov sand	st 1: Tegel, spik, 1 kvartskärna st 2: Tegel		
	29	30	1-3 Moig morän	st 1: Tegel, 3 keramikfrag st 2: 3 keramikfrag		
	30	27	1-2 Brungul sand 3 Sandig morän	st 1: Tegel, järn		
	31	26	1 Lerig sand 2 Tunt lager sand därunder vidtog lera	st 1: Tegel		
	32	24	1 Grusig sand, enstaka skärersten 2-3 grus	st 1: Tegel		
	33	36	1-3 Brungul sandig mo. Enstaka skärersten i stick 2-3 4 grusig morän	st 1: 4 keramikfrag st 2: 1 kvartsavslag		
	34	39	1-2 Ljusbrun mo	st 1: Tegel		
	35		1-3 Torv i ytan därunder morän			Handgrävd från torven. Söder om lilla korpenhov.
	36		1-3 Torv i ytan därunder morän	st 1: Glas		Handgrävd från torven.Söder om lilla korpenhov.
	37		1-3 Torv i ytan därunder morän			Handgrävd från torven. Söder om lilla korpenhov.
	38	15	1-2 Moig morän 3 Mo			
	39	16	1 0,1-0,2 m stora stenar i hela rutan och mylla 2-3 Grusig sand med enstaka stenar 4 Grus och småsten			
		1		rens: 1 kvartskärna		
		2		rens: 1 kvartskärna		
		3		rens: 1 keramikfrag	3	Påträffad i ytan, vid rensning.
		4		finrens: 1 flint- och 2 kvartsavslag, 1 bränd lera, 1 lerfigurin (säl?), 87 keramikfrag		
		5		rens: 3 keramikfrag		
		9		rens: 4 kvartsavslag		
		14		rens: 2 kvartsavslag		
		17		finrens: 2 kvartsavslag		
		18		finrens: 1 kvartskärna, 1 flintavslag, 1 keramikfrag		
		19		finrens: 1 kvartskärna, 2 kvartsavslag, 1 keramikfrag		
		21		rens: 1 kvartskärna, 3 kvartsavslag		
		22		rens: 1 kvartskärna, 1 kvartsavslag, 1 keramikfrag		
		23		finrens: 1 kvartsavslag		
		24		rens: 1 kvartskärna		
		27		rens: 1 kvartsavslag, 1 kvartsavfall		
		31		rens: 3 kvartsavslag, 2 keramikfrag		
		34		finrens: 1 sandstensbryne, 43 keramikfrag		
		36	Lilla Korpenhov	rens: 1 keramikfrag rens: Kvartsskrapa rens: Bronsring	11	Är ej ngn fingerring. Påträffades vid rensning av spisröse på lilla Korpenhov.

Bilaga 5. Rutbeskrivning och samtliga fynd (forts från föreg sida)

RAÄ	Ruta	Schakt	Stick/material	Fynd	Anl	Anmärkning
186 & 187	1	7	1 Ca 0,05 m tj k-lager, därunder gulbrun morän		1, 2	I sydvästra hömet kunde A1 ses.
	2	6	1 Brungrå mo 2-3 grovsand	st 1: Tegel och obrända ben	14	Denna del var 0,2 m djup, fylld av grå mo och rundade stenar. A 14 syntes i sydvästra hömet.
	3	8	1 0,1 m tj lager med gråsvart/sotig moig sand, kol och enstaka skörbränd och skärvig sten 2 0,1 m tj brun moig sand 3 Beige "steril" sand	st 1: Tegel, spik, obrända ben st 2: 1 obränt ben		
	4	5	1 Myllig kulturpåverkad mo (de första 5 cm var fyllnadsmassor) 2 Brungul flämmig mo med mylla 3 Mo, kulturlager, enstaka skärvsten. Därunder vidtog ljusgul "steril" mo	st 1: Tegel, obrända ben, kritpipa, öra (Bl:4)		
	5	4	1 Steril morän			
	6	1	1-2 Myllig gråbrun mo där morän kan skönjas i botten av st 2.		5	Rutan var 0,5 m stor A 5 finns i västra kanten.
	7	5	1-2 Svart sotig mo med kol. I botten av st 2 kunde "steril" mo ses	st 1: Tegel, spik, bränd ler/klining		
		1		rens: Obestämbart material		
		2		rens: Järn		
		2		rens: Glas, spik, tegel	6	
		3		rens: Keramik Bl:4		
		4		rens: Keramik Bl:4		
		5		rens: Slaggskålla, slagg		
		5		rens: Keramikfat Bl:4, glas	9	
		7		rens: Fingerborg, slagg	1	
		8		rens: Fot till trebengsryta	22	Påträffades mln A 21 och A 22.
		10		rens: Skäl Bl:4, svartgods (Bl)	19	
150 & 384	1	1	1-3 Infiltrerad grusig morän			0,3 m djup.
	2	2	1 Grusig morän			0,1 m djup.
	3	3	1-5 Sand och grus			0,5 m djup.
	4	4	1 sand och grus			0,1 m djup.
135		7		3 Bränd lera		
		8		3 Keramik		

Bilaga 6

Samtliga benfynd

Ruta	Stick	Schakt	Ant	Vikt	Bränd	SÅL		ODEF		Kommentarer
						ant	vikt	ant	vikt	
1	1	4	25	5	ja	7	3,6	18	1,4	Mellanhands/mellanfotsben, falanger, handrots/mellanfotsben
1	2	4	8	0,9	ja			8	0,9	
1	3	4	6	1,5	ja	1	0,9	5	0,6	Mellanhands/mellanfotsben
1	4	4	10	2,9	ja	8	2,3	2	0,6	Falanger
1	5	4	3	1,1	ja	2	1	1	0,1	Mellanhands/mellanfotsben, handrots/fotrotsben
2	1	4	13	4,3	ja	5	1,6	8	2,7	Handrots/fotrotsben, falanger
2	2	4	37	10,5	ja	12	7,2	25	3,3	Mellanhands/mellanfotsben, falanger
2	3	4	2	0,3	ja	1	0,2	1	0,1	Falanger
3	1	5	10	4,2	ja	5	2,7	5	1,5	Mellanhands/mellanfotsben, falanger, skenben, handrots/fotrotsben
3	2	5	25	4,4	ja	5	1,8	20	2,6	Mellanhands/mellanfotsben, handrots/fotrotsben
3	3	5	10	1,8	ja			10	1,8	
3	4	5	8	0,8	ja			8	0,8	
4	3	8	1	0,1	ja			1	0,1	
6	3	5	1	0,1	ja			1	0,1	
9	1	21	1	0,2	ja	1	0,2			Revben, dåligt bränd
9	2	21	1	0,6	Nej	1	0,6			Lår- och överarmsben
9	3	21	12	7	Nej	12	7			Lår- och överarmsben
20	1	34	22	7	Ja	1	2,3	21	4,7	Kranium
20	2	34	14	2,4	Ja			14	2,4	
20	3	34	6	0,9	Ja			6	0,9	
20	4	34	4	0,3	Ja			4	0,3	
22	1	31	3	1,3	Ja			3	1,3	
22	2	31	2	0,8	Ja	2	0,8			Falanger, Mellanhands/mellanfotsben
		4	6	3	Ja	3	1,7	3	1,3	Lårben, falanger
		34	8	2	Ja			8	2	
Summa			238	63,4		66	33,9	172	29,5	